

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Kommunikation och inkludering

Tvåläraresystem som utvecklingsarbete utifrån
rektor, lärare och elever i en grundskola

Elin Johansson och Madelene Söderberg

Examensarbete inom Lärarprogrammet LP01,
LAU395

Handledare: Ola Strandler

Examinator: Miranda Rocksén

Rapportnummer: VT15-2930-106

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Abstract

Examensarbete inom Lärarprogrammet LP01

Titel: Kommunikation och inkludering: Tvåläraresystem som utvecklingsarbete utifrån rektor, lärare och elever i en grundskola

Författare: Elin Johansson och Madelene Söderberg

Termin och år: VT15 2015

Kursansvarig institution: Institutionen för sociologi och arbetsvetenskap

Handledare: Ola Strandler

Examinator: Miranda Rocksén

Rapportnummer: VT15-2930-106

Nyckelord: tvåläraresystem, skolutveckling, utvecklingsarbete, perspektiv på utvecklingsarbete, anpassningscykel

Syfte: Uppsatsen syftar till att undersöka hur tvåläraresystem som ett utvecklingsarbete bedrivs på en grundskola i en stor svensk stad. För att undersöka hur arbetet mottagits och uppfattas i tre av skolans nivåer: rektor, lärare och elever analyseras materialet utifrån det strukturella-, det politiska-, och det humanistiska perspektivet på utvecklingsarbete samt utifrån teorin om anpassningscykeln.

Frågeställning: Vilket/vilka perspektiv på utvecklingsarbete gör sig synligt hos rektor/två lärare/en elevgrupp på skolan? Råder konsensus om anpassningscykelns olika delar mellan de tre olika nivåerna på skolan?

Metod och material: Studien bygger på semistrukturerade kvalitativa intervjuer med rektor och två lärare samt en fokusgruppintervju med fem elever i årskurs nio. Det insamlade materialet har analyserats utifrån ett empirinära förhållningssätt till materialet.

Resultat: Eftersom olika perspektiv på utvecklingsarbete dominerar på olika nivåer blir konsekvensen att eleverna exkluderas från inflytande i utvecklingsarbetet. Konsensus om anpassningscykelns olika delar råder delvis, främst mellan rektor och lärare. Även här exkluderas således eleverna. Resultatet visar att kommunikation mellan, och inkludering av nivåerna, är av stor vikt i utvecklingsarbeten då risken annars är stor att målbilden inte nås.

Betydelse för läraryrket: Forskning om tvåläraresystem som utvecklingsarbete är begränsad i en svensk kontext samtidigt som utvecklingsarbete är en del av det arbete som skolor förväntas utföra i den dagliga verksamheten. Utvecklingsarbetens relevans framhävs även i skolans styrdokument vilket visar att kunskap om hur utvecklingsarbeten bedrivs på enskilda skolor är av vikt.

Förord

Ett stort och varmt tack vill vi rikta till vår handledare Ola Strandler. Tack för din vägledning och konstruktiva kritik, men framför allt för din alltid positiva uppmuntran.

Vi vill även rikta ett tack till skolan och de personer som vi fått möjlighet att träffa under arbetets gång, och ett speciellt tack till rektor, de lärare och elever som dessutom låtit sig intervjuas. Utan er inverkan hade inte denna studie varit möjlig. Vårt intresse för hur utvecklingsarbeten bedrivs ute i skolor har sannerligen stärkts, och förhoppningsvis kommer det utvecklas vidare i och med att vi inom en snar framtid själva kommer att ta plats ute på arbetsplatserna med er. Vi ses där!

Elin Johansson och Madelene Söderberg

Göteborg den 18 maj 2015

Innehållsförteckning

1. Inledning	2
2. Litteraturoversikt	3
2.1 <i>Utvecklingsarbete</i>	4
2.2 <i>Tvåläraresystemet som pedagogisk metod</i>	5
2.3 <i>Lärarkåren i utvecklingsarbeten</i>	8
2.4 <i>Inkludering och exkludering av lärare och elever i utvecklingsarbeten</i>	9
3. Syfte och frågeställning	10
4. Teoretisk ram	10
4.1 <i>Perspektiv på utvecklingsarbete</i>	11
4.1.1 <i>Det strukturella perspektivet</i>	12
4.1.2 <i>Det politiska perspektivet</i>	12
4.1.3 <i>Det humanistiska perspektivet</i>	13
4.2 <i>Anpassningscykeln inom utvecklingsarbeten</i>	13
5. Metod och material	14
5.1 <i>Intervjumetod</i>	14
5.2 <i>Intervjuguide</i>	15
5.3 <i>Intervjuareffekten</i>	16
5.4 <i>Materialinsamling</i>	17
5.5 <i>Urval</i>	17
5.6 <i>Analysmetod</i>	19
5.7 <i>Etiska aspekter</i>	19
5.8 <i>Uppsatsens anspråk</i>	20
6. Resultat och analys	20
6.1 <i>Bakgrunden till tvåläraresystemet</i>	21
6.1.1 <i>Tvåläraresystemet; till för vem och med vilket mål?</i>	21
6.2 <i>Ökad lärarkvalitet som medel eller mål?</i>	24
6.3 <i>Kommunikation mellan skolans olika nivåer</i>	28
6.4 <i>Inkludering på de tre nivåerna rektor, lärare och elever</i>	30
6.4.1 <i>Tillit och inkludering mellan nivåerna rektor och lärare</i>	30
6.4.2 <i>Mätningar och rättelse mellan nivåerna rektor och lärare</i>	32
6.4.3 <i>Tillit och utvärdering hos elever</i>	33
6.5 <i>Administrativa aspekter i tvåläraresystemet</i>	35
6.6 Sammanfattning	38
7. Slutdiskussion	41
8. Referenser	45
9. Bilagor	48
9.1 <i>Bilaga 1</i>	48
9.2 <i>Bilaga 2</i>	50
9.3 <i>Bilaga 3</i>	53

1. Inledning

Flera undersökningar, däribland den senaste Pisa-undersökningen, har visat att svenska skolungdomars skolresultat kraftigt har försämrats.¹ Skolverket menar att möjliga orsaker kan stå att finna i kommunaliseringen, den individualiserade undervisningen och det målrelaterade betygssystemet. Även om detta inte är utrett menar Skolverket att skolsystemet i sig och förändringar inom detta kan vara en bidragande faktor till att det går sämre för svenska elever.² Lärarförbundet i sin tur anser att det fria skolvalet är av betydelse för de försämrade resultaten.³

Problematiken att elever inte når upp till kraven som ställs på dem innebär en delad ansvars- och arbetsfördelning på flera samhällsnivåer och instanser som exempelvis Skolverket, politiker och lärare. Men ansvar läggs även i mångt och mycket på de enskilda skolorna. Skolors ansvar att utvecklas definieras enligt följande i läroplanen:

Detta kräver att verksamheten ständigt prövas, resultaten följs upp och utvärderas och att nya metoder prövas och utvecklas. Ett sådant arbete måste ske i ett aktivt samspel mellan skolans personal och elever och i nära kontakt med såväl hemmen som med det omgivande samhället.⁴

Ett sätt att försöka förbättra elevers resultat är olika utvecklingsarbeten. Med utgångspunkt i det idag ökade intresset för skolors nya och förändrade arbeten mot bättre elevresultat kommer detta ämnesområde även att ligga till grund för vår studie. Den grundskola som uppsatsen fokuserar på har sedan drygt ett år bedrivit ett omfattande utvecklingsarbete med det primära syftet att just förbättra elevernas skolresultat. Utvecklingsarbetet ifråga är ett tvåläraarsystem, två lärare finns på plats under (i princip) alla lektioner och arbetar tätt tillsammans vad gäller planering av lektioner, samt att genomföra och utvärdera dem.

Tvåläraarsystem som utvecklingsarbete är relativt nytt och outforskat inom en svensk kontext. I denna uppsats undersöker vi genom intervjuer hur tvåläraarsystemet som utvecklingsarbete har fungerat på en grundskola i en svensk storstad. Då arbetet är

¹ Skolverket, "Kraftig försämring i PISA", 2014, tillgänglig: www.skolverket.se/statistik-och-utvardering/internationella-studier/pisa/kraftig-forsamring-i-pisa-1.167616 (hämtad 2015-05-18).

² Malin Beeck, "Varför presterar svenska elever så dåligt?", *ETC*, 2015-04-17, tillgänglig: <http://www.etc.se/inrikes/varfor-presterar-svenska-elever-sa-daligt> (hämtad 2015-05-15).

³ Ulrika Zaccheus, "Lärarförbundet: 'Det är ett allvarligt läge'", *SVT Nyheter*, 2013-12-03, tillgänglig: <http://www.svt.se/nyheter/inrikes/lararforbundet-det-ar-ett-allvarligt-lage> (hämtad 2015-05-15).

⁴ Skolverket, *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011*, Stockholm, 2011, s. 11.

relativt nytt går det ännu inte att utläsa eventuella förändringar i skolresultat bland eleverna. Fokus i undersökningen är således istället de olika nivåerna på skolan: rektor, lärare och elever. Den fokuserar även på en diskussion om hur satsningen på tvåläraresystemet gestaltar sig på de olika nivåerna.

I enlighet med Skolverket ovan är det av stor vikt att inkludera skolans olika nivåer i skolutvecklingsprojekt. Både lärare och elever bör känna deltagande och inkludering vid denna typ av arbeten för att utvecklingsarbeten ska nå sina mål. Inkludering av elever nämns även i läroplanen: "[d]et är inte tillräckligt att i undervisning förmedla kunskap om grundläggande demokratiska värderingar. Undervisningen ska bedrivas i demokratiska arbetsformer och förbereda eleverna för att aktivt delta i samhällslivet"⁵ Vidare nämns att deltagande i utvärderingar av undervisningen är ett exempel på hur de demokratiska värderingarna på ett praktiskt sätt kan läras ut till eleverna.⁶

I denna studie kommer vi undersöka, analysera och diskutera tvåläraresystem som utvecklingsarbete utifrån ett teoretiskt ramverk av olika skolutvecklingsteorier med utgångspunkt i de tre olika nivåerna på skolan: rektor, lärare och elever. I en tid då utvecklingsarbeten ständigt genomförs och där samtliga aktörer inom skolans värld arbetar för att förbättra elevers förutsättningar att nå målen menar vi att det är relevant att undersöka hur detta omfattande utvecklingsarbete har fungerat.

2. Litteraturöversikt

Utvecklingsarbete är ett brett fält inom forskningen. Forskning om tvåläraresystem som utvecklingsarbete är däremot begränsad, speciellt inom svensk kontext. I följande kapitel redogörs för tidigare forskning via en litteraturöversikt. Den forskning som presenteras är i enlighet med vårt syfte fokuserat vid forskning som rör utvecklingsarbeten som tvåläraresystem samt rektorer, lärare och elevers inflytande i dessa utvecklingsarbeten. Litteraturöversikten redovisas under avsnitten *utvecklingsarbete, tvåläraresystemet som pedagogisk metod, lärarkåren i utvecklingsarbeten* samt *inkludering och exkludering av lärare och elever i utvecklingsarbeten*.

⁵ Skolverket, 2011, s. 8.

⁶ Ibid, s. 8.

2.1 Utvecklingsarbete

Utvecklingsarbete som strategi har många namn. Kvalitetsarbete, skolutveckling, skolförbättring med flera. Vi har valt att använda oss av begreppet utvecklingsarbete.

Varför man bedriver utvecklingsarbeten är okontroversiellt då det uttalade målet ofta är att utveckla elevers lärande och utveckling. Hans-Åke Scherp menar dock att uppdraget kompliceras eftersom skolan utöver detta har ett uppdrag som samhälleligt insorteringsinstrument, och att statens mål för skolan bör överensstämma med elevernas behov. Scherp använder sig av metaforer vilka visar på olika synsätt som påverkar samspelet mellan skola och elever. Det första synsättet liknar eleven vid en råvara som måste förädlas och resultera i en bra produkt. Produkten ska levereras till kunden som här representerar samhället, och skolans kvalitet bedöms efter antalet elever som håller kriterierna för en god produkt. Ett annat synsätt liknar eleven vid en kund som ska köpa och konsumera skolan likt en tjänst. Kvalitet mäts här i hur nöjd kunden är och skolan intar därmed rollen som försäljare. Kvaliteten motsvarar däremot inte nödvändigtvis de förväntningar samhället har. I det tredje och sista synsättet intar ingen funktionen som kund, utan eleverna betraktas istället här som medarbetare. Råvaran är elevernas kunskaper och erfarenheter vilka ska förädlas och vetenskapliggöras. Kvalitet utgörs här av omfattningen och bearbetningen av dessa kunskaper och erfarenheter. Sammanfattningsvis kan sägas att samhällets synsätt på kvalitet är avgörande i utvecklingsarbeten då synsättet påverkar vilket samspel som äger rum mellan skolan och dess elever.⁷

Anders Persson, Gunnar Andersson och Margareta Nilsson menar att skolan idag gör Anpassningar efter det omgivande samhället och att dessa Anpassningsprocesser bidrar till att skolan ofta Anpassar sig efter sina aktörer - allt oftare eleverna. Eleverna integreras i hur skolan ska arbeta och förändras för att möta samhällets omgivande krav, vilket ofta leder till att skolor inriktas efter elevernas önskemål. Ett resultat av detta är att skolor profileras som exempelvis skolor för elever som är karriärsdrivna, skoltrötta med mera. Detta påverkar i sin tur även vilka utvecklingsarbeten som bedrivs.⁸

Matthew Miles, Michael Fullan, David Hopkins och David Hargreaves beskriver stöttande och lyssnande förhållningssätt som viktigt inom utvecklingsarbeten.

⁷ Hans-Åke Scherp, ”Skolutvecklingsprocessens komplexitet”. I *Skolutvecklingens många ansikten*, Gunnar Berg & Hans-Åke Scherp (red.), Stockholm: Myndigheten för skolutveckling: Liber distribution, 2003, s. 277-281.

⁸ Anders Persson, Gunnar Andersson & Margareta Nilsson, ”Framgångsrika skolledare i spänningsfält och allianser”, i: *Skolkulturer*, Anders Persson (red.), Studentlitteratur: Lund, 2003, s. 47-56.

Miles och Fullan poängterar dessutom att de olika nivåerna i skolan måste integreras för att förändring ska uppstå. I de skolor där de olika nivåerna inte samverkade uppvisades istället ingen utveckling i utvecklingsarbetena.⁹

Myndigheten för skolutveckling genomförde en sammanställning av skolors utvecklingsarbeten med fokus på vilka faktorer som orsakar framgång i skolors arbete mot bättre resultat och högre måluppfyllelse. Avgörande faktorer visade sig vara ledarskapets centrala betydelse, men även att skolan formulerar ett tydligt fokus på mål och resultat, delaktighet och inflytande, samt långsiktighet och uthållighet. Alla faktorer har dessutom jämbördig betydelse, och om någon uteblir minskar omedelbart förutsättningarna för att förbättra utvecklingsarbetet. Det är även viktigt att arbetet är strukturerat och systematiskt utformat med förankring i skolans verklighet och i pågående forskning inom ämnet. Myndigheten för skolutveckling menar att det trots detta saknas kunskap om ovanstående på många skolor, vilket påverkar resultaten av de utvecklingsarbeten som genomförs.

Vidare visar ovan nämnda studie att förutsättningar för att bedriva utvecklingsarbete påverkas av beslut som tas på både lokal och nationell nivå. Viktigt är att det lokala arbetet stötts på nationell nivå, samt att bredare insatser kombineras med riktade insatser för att nå högre resultat och bättre måluppfyllelse. Bredare insatser kan förslagsvis vara att samla och sprida kunskap, och riktade insatser kan vara att kartlägga och analysera skolan för att se vilka förutsättningar och behov som finns.¹⁰

2.2 Tvåläraresystemet som pedagogisk metod

Enligt Ann Ahlberg bygger tvåläraresystemets pedagogiska grundtanke på idén om elevers integration där alla elever ska behandlas likvärdigt och få möjlighet att delta och inkluderas i en grupp. Ahlberg menar att tvåläraresystemet i Sverige har sin pedagogiska bakgrund i införandet av Lgr69 och framför allt Lgr80, då skolors verksamheter ändrade sin utformning för att tillfredsställa olika elevers individuella behov. Härmed skulle stödåtgärder ges inom den ordinarie undervisningsramen, vilket innebar att elever med behov av särskilt stöd som tidigare avskilts från klassrummet numera skulle inkluderas i den vanliga undervisningen. Lärarnas nya uppdrag i att undervisa större men mer heterogena klasser, och samtidigt avlägga tid och hjälp för att uppmärksamma alla

⁹ Skolverket, "Utvecklingsdialog för skolutveckling: Metod och förhållningssätt", Stockholm: Myndigheten för skolutveckling: Liber distribution, 2008a, s. 8-10.

¹⁰ Skolverket, "Skolutveckling för bättre resultat och måluppfyllelse", Stockholm: Myndigheten för skolutveckling: Liber distribution, 2008b, s. 8-9.

elever bidrog till att specialpedagogiska resurser infördes i klassrummet.¹¹ Tvåläraresystem är således ingen ny företeelse då den har sitt ursprung i specialpedagogisk metod, men metoden börjar numera allt oftare användas som generell pedagogisk metod. Trots metodens både generella och specialpedagogiska tillämpning betraktas den dock som främst en specialpedagogisk strategi, både i nationell och internationell kontext. Vår studie fokuserar vid tvåläraresystem som generell metod och hur metoden bedrivs som utvecklingsarbete i en skola. Vårt ämnesområde är ett relativt nytt och utforskat område, speciellt inom en nationell kontext. Den litteraturoversikt som följer presenterar därför internationella studier i hur tvåläraresystem bedrivs enligt generella principer. Nedan presenteras två studier relevanta för vårt syfte.

Tvåläraresystem definieras enligt Nancy Beyers Brown, Catherine S. Howerter och Joseph John Morgan som både generell- och specialpedagogisk undervisning där lärare planerar, genomför och bedömer undervisning tillsammans i ett klassrum. I författarnas studie presenteras faktorer som inverkar positivt till tvåläraresystemets effektivitet i klassrummet. Betydelsefulla faktorer för lärares förmåga att kunna tillgodose elevernas behov i klassrummet framhålls vara lärares engagemang via kommunikation, samplanering, konflikthantering, sambedömning och att tillsammans undervisa eleverna i klassrummet. Vidare betonas vikten av att implementera effektiva och vetenskapligt belagda undervisningsmetoder i lärarparet för att skapa en trygg grund i den nya undervisningskonstellationen. Förmåga att tillgodogöra sig stöd och verktyg för dessa faktorer ökar dessutom möjligheten för att lärarparet ska få rätt förutsättningar att kunna möta elevernas behov i klassrummet. Detta bidrar även till att lärarna intar en mer reflekterande position i sina arbetsuppgifter, samt att lärarna snabbare kan ändra sina undervisningsmetoder om insatserna inte får ett önskvärt resultat.¹²

Enligt Brown, Howerter och Morgan bör tvåläraresystem betraktas som en undervisningsmetod för att ge pedagogiskt stöd till elever med behov av särskilt stöd - en betraktelse som överensstämmer med Gerry Nierengartens syn på metoden.¹³ I en övergripande forskningsöversikt presenterar även Nierengarten positivt inverkan

¹¹ Ann Ahlberg, "Specialpedagogik av igår, idag och i morgon", *Pedagogisk forskning i Sverige*, vol. 12, nr. 2, 2007, s. 86-87. Jfr Bengt Persson, *Elevers olikheter och specialpedagogisk kunskap*. Stockholm: Liber, 2008.

¹² Nancy Beyers Brown, Catherine S. Howerter & Joseph John Morgan, "Tools and Strategies for Making Co-teaching Work", *Intervention in School and Clinic*, vol. 49, nr. 2, 2013, s. 85-90.

¹³ Ibid, s. 89; Gerry Nierengarten, "Supporting Co-teaching Teams in High Schools: Twenty Research-Based Practices", *American Secondary Education*, vol. 42, nr. 1, 2013, s. 74.

faktorer i lärares möjlighet att tillgodose elevers behov i ett tvålärarskap. I Nierengartens kartläggning betonas ett starkt behov av administrativt stöd inför en omlägningsprocess till tvålärarssystem. Stödet syftar till att ge lärare möjligheter att öva och förbereda sig i utbildningsmässiga färdigheter och strategier nödvändiga för att undervisa tillsammans med en ytterligare lärare. Viktigt är även att lärare informeras om vilka krav och färdigheter som kommer att förväntas av dem.

Valet att delta i tvålärarssystem bör vara frivilligt, och detta gäller även valet av undervisningsämnen. Nierengartens studie påvisar att ett för läraren obekant undervisningsämne bidrar negativt till undervisningskvaliteten då avsaknad av tillräckliga kunskaper inom ämnet skapar osäkerhetskänslor hos läraren. Dessa osäkerhetskänslor påverkar i sin tur den roll läraren intar i klassrummet.

Nierengarten påtalar att tid för gemensamma samtal, planering och reflektion bör avsättas för lärarparet. Detta behövs för att lärarna tillsammans ska få möjlighet att bearbeta och utvärdera undervisningen, samt få möjlighet till stöd och uppmuntran. Viljan i att prova nya undervisningsstrategier är beroende av huruvida respekt och stöd för lärarparet visas från ledningens håll. Det är dessutom viktigt att ledningen, men även lärarna, betraktar metoden som en långsiktig och generell strategi för hur undervisningen ska skötas i klassrummet. Kommunikationen mellan lärarpär och ledning är dessutom avgörande, men även vilken typ av information som kommuniceras eftersom informationen påverkar hur lärarnas insatser uppfattas och vilken respons lärarna får. Nierengarten framhåller även att ledningen med den kunskap den besitter kan bidra till tvålärarssystemets effektivitet genom att dels uppmuntra kollegialt lärande, dels genom att själva via observationer ge utvärderingar i syfte att bidra till ytterligare förbättringar. Detta bidrar i sin tur till att lärarna upplever att ledningen uppmärksammar och värderar lärarnas insatser.

Avslutningsvis framhåller Nierengarten att det är av vikt att sammansättningen av elever med behov av särskilt stöd i en klass inte får överbelastas, då det ofta sker i lockelsen av att det finns två lärare i klassrummet. Metodens effektivitet avtar då. Miljön för både elever och lärare bör dessutom präglas av inklusion och demokratiska och jämlika värderingar; principer som även måste stöttas och fullföljas av skolans ledning. Att inkludera elevernas åsikter om undervisningen är en demokratisk aspekt som även bidrar till bättre beslut om framtida undervisningsmetoder.¹⁴

¹⁴ Nierengarten, s. 73-80.

2.3 Lärarkåren i utvecklingsarbeten

För att förbättra elevers möjligheter att nå de utbildningsmässiga målen är det inte ovanligt att satsningar sker på lärarkåren genom olika utvecklingsarbeten. Barbara Nye, Spyros Konstantopoulos och Larry V. Hedge menar att vilken lärare elever får har större betydelse för elevers resultat än val av skola. Satsningar på allmänna skolreformer anses överskattat, och skolor bör i första hand arbeta med att förbättra lärarnas effektivitet i undervisningen. Storleken på klassen är inte av stor betydelse, men det är däremot den så kallade lärareffekten (kvalitet på lärarna och dess betydelse för elevernas resultat). Lärareffekten visar sig dessutom ha större inverkan hos elever med socioekonomiskt svag bakgrund. Författarna fokuserar inte vid typiska kvaliteter hos lärare som gynnar elevers inläring, men studien visar ändå att det är just lärares kompetenser och egenskaper som påverkar elevers möjligheter att prestera väl inom skolan.¹⁵

Även John A. C. Hattie är av åsikten att lärarkåren bör stå i fokus i skolors utvecklingsarbeten. Enligt Hattie är aspekter som klasstorlek, klassammansättning och skillnader mellan skolor irrelevanta för att inläring ska ske hos elever. Fordelaktigt är däremot om skolan har goda resurser och att eleverna är engagerade och har goda finansiella hemförhållanden, men framför allt betraktas lärares kvaliteter och yrkesskickligheter som viktiga inlärningsinfluenser för elever.¹⁶ Idealet är en engagerad och kompetent lärare. Detta karaktäriseras som en förmåga att se varje enskild elev och identifiera dennes behov, samt att undervisningen utformas i samråd med eleven. Viktiga aspekter för att lärande ska äga rum är att lärarens undervisning är välplanerad och tydlig för eleverna. Läraren bör även ge återkoppling och se lärandet utifrån elevens perspektiv, och eleven i sin tur bör identifiera läraren som någon som kan bistå med kunskap i deras undervisning.¹⁷ Störst lärandeffekt uppnås om läraren lär av sitt eget lärande och om eleverna blir sina egna lärare, något som möjliggörs genom exempelvis självutvärderingar. I de fall lärande uteblir är det dessutom viktigt att läraren provar nya metoder.¹⁸

Genom Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering publicerade Christian Andersson en rapport om hur lärartäthet samvarierar med förändringar i elevers studieresultat i grundskolan. Resultatet visar att genomsnittliga elever inte påverkas av

¹⁵ Barbara Nye, Spyros Konstantopoulos & Larry V. Hedge, "How Large Are Teacher Effects?", *Educational Evaluation and Policy Analysis*, vol. 26, nr. 3, 2004, s. 247-255.

¹⁶ John A. C. Hattie, *Visible Learning: A Synthesis of over 800 Meta-analyses Relating to Achievement*, London: Routledge, 2009, s. 238-239.

¹⁷ *Ibid*, s. 22-23.

¹⁸ Hattie, s. 22-23.

ökad lärartäthet, däremot uppvisades förbättrade resultat för elever med lågutbildade föräldrar. Rapportens resultat indikerar att ökade resurser via lärartäthet kan inverka positivt till att hjälpa den svenska skolan att uppnå målet att utjämna skillnader mellan barn av olika bakgrund.¹⁹ Samtliga ovan nämnda studier verkar således eniga om hur elevers möjligheter att nå målen i den svenska skolan ska förbättras: utan tvekan bör satsningar göras på lärarkåren.

2.4 Inkludering och exkludering av lärare och elever i utvecklingsarbeten

Oavsett vem/vilka utvecklingsarbeten tillägnas eller om de initieras via lärarkår, ledning eller politiker påverkar arbetet alla verksamma inom skolan. Andy Hargreaves har via intervjuer med lärare undersökt hur lärare upplever utvecklingsarbeten. Studien visar att initiativtagaren till utvecklingsarbetet, men främst graden av erfaren inkludering är viktigast för att lärare ska uppleva utvecklingsarbeten som lyckade eller misslyckade. Upplevelsen av inkludering visade sig här vara avhängig huruvida lärarna erbjudits mentorskap, tid och dialog i samband med utvecklingsarbetet.²⁰ Att få lärare att känna sig inkluderade är alltså av störst vikt för att skolan ska lyckas i sitt utvecklingsarbete. Hänsyn måste dock tas till lärares arbetssituation. Lärarna måste känna att arbetet är möjligt att utföra utifrån deras tidigare åtaganden och möjligheter att nå målen inom den tidsram och resursfördelning som existerar på skolan.²¹ Lärarna var även mer positiva till förändringen då initiativen kom från dem själva snarare än när initiativen kom uppifrån; det vill säga från ledningen, politiker eller andra liknande aktörer.²² Mest avgörande för lärares upplevelser är dock graden av inkludering eller exkludering i arbetet. I de fall lärarna inte inkluderas uppstår ofta känslor av frustration vilket försvårar arbetet avsevärt.²³

Hargreaves menar vidare att det är av vikt att komma ihåg att hur människor upplever förändringsarbete och avsikten med arbetet inte är samma sak, eftersom personer som påverkas av utvecklingsarbeten tenderar att fundera över hur de själva kommer att påverkas. Detta påvisar vikten av dialog mellan leden. En vanlig reaktion hos lärarkåren på utvecklingsarbeten initierade uppifrån är att de ses som byråkratiska

¹⁹ Christian Andersson, "Lärartäthet, lärarkvalitet och arbetsmarknaden för lärare", Rapport: 5, Uppsala: Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering, 2007, s. 1; 11-13.

²⁰ Andy Hargreaves, "Inclusive and Exclusive Educational Change: Emotional Responses of Teachers and Implications for Leadership", *School Leadership & Management*, vol. 24, nr. 2, 2004, s. 287-288.

²¹ Ibid, s. 301.

²² Ibid, s. 287-288.

²³ Hargreaves, s. 304.

med dålig förankring i hur verksamheten faktiskt fungerar ute i klassrummen. En annan uppfattning är att utvecklingsarbeten följer trender i den politiska sfären, och detta faktum bidrar ofta till att utvecklingsarbeten inte tas på allvar av lärarkåren.²⁴

Andy Hargreaves och Dennis Shirley menar att utvecklingsarbeten ofta inriktas mot lärarna för att på olika sätt förbättra möjligheterna för eleverna. En vanlig konsekvens av detta är att elever och föräldrar ofta exkluderas, ett faktum som av författarna betraktas som en möjlig förklaring till varför vissa utvecklingsarbeten misslyckas. Författarna påvisar vikten av att elever inkluderas då forskning indikerar att elever engagerade i utbildningsrelaterade projekt i ett längre tidsperspektiv får större samhällsengagemang och större akademisk motivation. Dessutom menar författarna att hållbar förändring inom utbildningsväsendet förutsätter att lärare samarbetar nära inte bara med kollegor utan även med sina elever. Om målsättningar för arbetet utvecklas tillsammans mellan skolans nivåer ökar alltså förutsättningarna för att arbetet ska nå sina förväntade framgångar.²⁵

3. Syfte och frågeställning

Syftet med arbetet är att undersöka hur tvålärarsystem som utvecklingsarbete bedrivs på en grundskola i en stor svensk stad. Genom olika perspektiv på utvecklingsarbete undersöks tvålärarsystemet utifrån av tre olika nivåer på skolan: rektor, två lärare och en elevgrupp.

Vårt syfte bryts således ner i följande frågeställningar:

- Vilket/vilka perspektiv på utvecklingsarbete gör sig synligt hos rektorn/två lärare/en elevgrupp på skolan?
- Överensstämmer de olika nivåernas uppfattningar om skolutvecklingsprocessen?

4. Teoretisk ram

I följande kapitel presenteras den teoretiska ram analysen av materialet baseras på. Den första teorin behandlar olika *perspektiv på utvecklingsarbeten* samt vad dessa perspektiv

²⁴ Hargreaves, s. 291-293.

²⁵ Andy Hargreaves & Dennis Shirley, *Den fjärde vägen: En inspirerande framtid för utbildningsförändring*, (B. Kumm, Övers.) Lund: Studentlitteratur, 2010, s. 94-96; 109; 120.

får för betydelse för skolutvecklingsarbeten. Perspektiven som dominerar i de olika nivåerna inom en skola kan skilja sig åt, men de kan även blandas.²⁶ Denna teori används för att besvara de tre första frågeställningarna om vilka perspektiv på utvecklingsarbete som gör sig synliga hos de olika nivåerna på skolan. Genom denna teori har vi möjlighet att uttyda de olika nivåernas rådande hållningar kopplande till utvecklingsarbetet generellt, samt vad detta får för betydelse för utvecklingsarbetets framgång.

Det andra teoretiska verktyget analysen bearbetas utifrån Björn Sandströms förklaring av Edgar Henry Scheins *anpassningscykel* vilken handlar om olika delar skolor behöver behandla i utvecklingsarbeten samt i sin verksamhet överlag.²⁷ Dessa rör bland annat utvecklingsarbetets mål och medel. Detta teoretiska verktyg används för att besvara vår fjärde frågeställning då vi med anpassningscykeln kan synliggöra nivåernas uppfattningar om utvecklingsarbetet som en process. På så sätt kan vi således undersöka om nivåerna har samma syn på skolutvecklingsprocessen, samt vad detta kan ge för konsekvenser för utvecklingsarbetets framgång.

Genom att analysera materialet utifrån båda nämnda teorier kan vi undersöka tvåläraresystemet utifrån skolans nivåer på två olika sätt, vilket ger en djupare analys. Detta genom att analysera vilka perspektiv på skolutveckling som dominerar på nivåerna samt genom att analysera om konsensus om skolutvecklingsprocessens delar råder mellan nivåerna. Vi menar således att vi på detta sätt får en djupare förståelse för utvecklingsarbetet på skolan eftersom vi dels analyserar tvåläraresystemet utifrån en mer generell hållning på utvecklingsarbete, dels utifrån den skolutvecklingsprocess som utvecklingsarbetet innebär.

Vår teoretiska ram för studien presenteras under avsnitten *perspektiv på utvecklingsarbete* och *anpassningscykeln inom utvecklingsarbeten*.

4.1 Perspektiv på utvecklingsarbete

Hos verksamma aktörer inom skolor dominerar olika perspektiv på utvecklingsarbete vilka påverkar hur utvecklingsarbeten förstås. Olika perspektiv kan dessutom blandas hos aktörerna, vilket kan vara en likväl medveten som omedveten process. Sandström presenterar tre olika perspektiv på utvecklingsarbete som kan användas för att analysera

²⁶ Björn Sandström, *Praktiknära skolutveckling*, 1. uppl., Malmö: Gleerup, 2014, s. 43.

²⁷ Edgar H. Schein, *Organizational Culture and Leadership*, 4. uppl., San Fransisco: Jossey-Bass, cop. 2010 refererad i Sandström, s. 49-51.

skolutvecklingsarbeten. Vilket perspektiv som dominerar hos de inblandade i utvecklingsarbetet får i sin tur betydelse för hur arbetet uppfattas och fungerar. Skillnader i perspektiv kan inverka negativt på den förändring som sker, medan ett antagande av fler perspektiv kan ge aktören en bredare och mer realistisk bild av den förändring som pågår.²⁸ Analysen av hur de tre olika nivåerna rektor, lärare och elever betraktar det pågående utvecklingsarbetet på skolan sker utifrån olika perspektiv, vilka synliggörs genom att visa på vad aktörerna på de olika nivåerna betonar i intervjuerna.

4.1.1 Det strukturella perspektivet

En skola där arbetet utmärks av logik, effektivitet och systematik utgörs enligt Per Dalin och Sandström av ett strukturellt perspektiv. Utvecklingsarbeten präglas här av ett systematiskt och långsiktigt förhållningssätt med strävan efter att effektivisera produktionsprocesserna. Beslut och kollektiva processer sker gärna under organiserade och schemalagda möten, vilket för inblandade kan uppfattas tvingande och även minska lusten till eget initiativtagande. Trots kollektiva processer är enbart rektorn införstådd i systematiken, vilket ofta leder till att konflikter negligeras. Fokus ligger således på ordning och reda och perspektivet har ett byråkratiskt drag.

Sandström menar att det strukturella perspektivet är vanligt inom skolors utvecklingsarbeten idag, framförallt i synen på hur skolor förväntas arbeta. En organisation helt styrd av det strukturella perspektivet kan leda till toppstyrning och detaljstyrning från rektorns håll, ofta med dålig förankring i verksamheten.²⁹

4.1.2 Det politiska perspektivet

I det strukturella perspektivet negligeras som nämnt konflikter. Hur konflikter och makt dominerar i utvecklingsarbeten förklaras istället av det politiska perspektivet då detta synsätt betonar hur samspelet i organisationen tillkommit, och hur det påverkas av maktutövande. Vem/vilka som har makten är beroende av vad som värderas på skolan: kompetens, personliga egenskaper eller möjlighet att straffa eller belöna. Maktutövande ses som lösningen till konflikter och bidrar på så vis till att betydelsen av samarbete underskattas. Samtidigt kan det politiska perspektivet erbjuda konstruktiva klargöranden angående vad som behöver förbättras inom en skola. Sandström menar dock att

²⁸ Sandström, s. 43-47.

²⁹ Per Dalin, *Skolutveckling: Teori*. 1. uppl., (J. Thorell, Övers.) Stockholm: Liber Utbildning, 1994, s. 40-43; Sandström, s. 43-44.

utvecklingsarbete som enbart baserat på detta perspektiv ofta leder till resursomfördelning mellan olika grupper, vilket således inte nödvändigtvis leder till att målbilden nås.³⁰

4.1.3 Det humanistiska perspektivet

Det humanistiska perspektivet framhåller istället hur de anställda upplever sin organisation. Delaktighet, engagemang och motivation beaktas här som grunden till förståelse för hur människor agerar i en organisation.³¹ Enligt Ulf Blossing är det därför i detta perspektiv av stor vikt att samtliga verksamma inom skolan känner delaktighet med varandra, då känsla av samhörighet ses som den starkaste påverkanskraften. Utvecklingsarbeten som baseras på detta perspektiv tenderar att styras av privata vänskapsband, familjäritet och individuella initiativ vilket ofta leder till att tydliga strukturer uteblir.³²

4.2 Anpassningscykeln inom utvecklingsarbeten

Tidigare nämnda teoretiska perspektiv på utvecklingsarbete används i uppsatsen för att beskriva hur olika nivåer inom skolan betraktar utvecklingsarbeten. Följande teoretiska perspektiv riktar fokus mot skolutvecklingsprocessen och behandlar olika delar som skolans olika nivåer behöver arbeta med i utvecklingsarbeten, något som kallas för teorin om organisationers *anpassningscykel*. Denna beskriver hur skolans samtliga nivåer bör dela samma syn på cykelns delar för att utvecklingsarbetet ska ges bästa förutsättningar att nå framgång. Genom att tillämpa detta teoretiska verktyg i vår analys kan vi undersöka, inte bara vilka perspektiv på utvecklingsarbete som existerar på skolan ifråga, utan även se om konsensus råder gällande cykelns olika delar i skolans tre olika nivåer. Anpassningscykelns olika delar, vilka behandlas nedan, kallas *organisationens grundläggande uppdrag, mål, medel, mätningar* och *rättelse*.

Med tanke på den marknadsekonomiska situation som idag råder måste skolor stå beredda att möta omgivningens ständiga och föränderliga krav. Denna anpassning till omgivningen beskrivs via anpassningscykeln, en teori som bör betraktas som ett analysverktyg och inte som en handfast plan att följa punkt för punkt i ett

³⁰ Dalin, s. 68-73; Sandström, s. 45-46.

³¹ Sandström, s. 46-47.

³² Ulf Blossing, *Kompetens för samspelande skolor. Om skolororganisationer och skolförbättring*. 1. uppl., Lund: Studentlitteratur, 2008, s. 64; Sandström, s. 46-47.

utvecklingsarbete. Cykeln innehåller olika delar som skolan kan arbeta med i olika ordningar, eller flera samtidigt. Den första delen är 1.) *organisationens grundläggande uppdrag* vilken betonar att det måste finnas en gemensam förståelse för vilka uppgifter och uppdrag organisationen har, samt vilka synliga och dolda funktioner som finns. Ur detta grundläggande uppdrag är det därefter av betydelse att konsensus råder om vilka 2.) *mål* organisationen strävar mot, och med vilka 3.) *medel* konsensus ska nås. Det kan röra organisationsstruktur, arbetsfördelning eller frågor kring hur makt och beslutsfattande ska fördelas. Konsensus behöver dessutom råda om 4.) *mätningar*, det vill säga vilka mätinstrument som ska konstrueras för att kontrollera hur väl organisationen uppfyller sina mål. Här bör även ett kontrollsystem utvecklas. Slutligen behöver konsensus även råda om 5.) *rättelse*, det vill säga vilka strategier som bör användas i de situationer då målen inte nås.³³

Genom analys av vilka delar i anpassningscykeln skolor behöver arbeta med eller fokusera vid kan problem inom organisationens utvecklingsarbete uppmärksammas. Det är dock viktigt att se hur cykelns olika delar kommer att fortgå samt att uttyda vad som gör att utvecklingen ser ut som den gör.³⁴

5. Metod och material

I följande kapitel redovisas och diskuteras metoden vår studie baseras på, men även relevanta aspekter angående materialinsamling och liknande. Detta presenteras under följande rubriker: *intervjumetod*, *intervjuguide*, *intervjuareffekten*, *materialinsamling*, *urval*, *etiska aspekter* samt *uppsatsens anspråk*.

5.1 Intervjumetod

För att kunna studera hur utvecklingsarbetet manifesteras på de tre nivåerna rektor, lärare och elever har semistrukturerade kvalitativa intervjuer och en fokusgruppintervju genomförts. Intervjumetoderna innebär att respondenterna ges möjlighet att utveckla svar och resonemang då de frågorna som ställs är relativt öppna. Vi som intervjuare ges därav möjlighet att uppmana respondenterna att utveckla sina resonemang genom att ställa följdfrågor. Metoden har fördelen att den minskar risken för eventuella missförstånd, och då syftet med denna studie är att få kunskap om respondenternas

³³ Schein, refererad i Sandström 49-51.

³⁴ Sandström, s.51.

tankar kring tvåläraresystemet betraktar vi intervjuer som ett gott val.³⁵ Detta eftersom intervjuer handlar om att granska hur en företeelse gestaltar sig.³⁶

Genom att intervjua lärarna och rektorn enskilt gavs de möjlighet att delge sina erfarenheter och uppfattningar individuellt utan påverkan från varandra. Detta bidrog dessutom till möjligheten att närma oss respondenternas personliga tankevärldar. Det finns, i egenskap av relation mellan chef och anställd, en maktrelation mellan rektor och lärare. Av denna anledning anser vi att det inte hade varit lyckat att intervjua dem tillsammans eftersom det riskerar att påverka respondenternas svar.

Vi valde att intervjua eleverna i en fokusgrupp med fem elever. För fokusgruppsintervjuer är konstruktionen av gruppen central. Denna bör baseras kring ett specifikt tema som samtalet kretsar runt, och intervjun bör ledas av en samtalsledare. Under intervjun delade vi rollen som samtalsledare för att ge intervjun en samtalsliknande form, enbart till viss del styrd av oss intervjuare. Vårt val att använda oss av fokusgrupp beror på att intervjun då liknar ett samtal där respondenterna tillsammans reflekterar och diskuterar kring ett fenomen och således hjälper varandra i sina resonemang. När fokusgrupper konstrueras bör samtliga respondenter ha minst en gemensam nämnare.³⁷ I vårt fall går respondenterna i fokusgrupperna i samma skolklass, är lika gamla och har samma undervisande lärare. En mer utvecklad diskussion kring urvalskriterium behandlas i kapitel 5.5.

5.2 Intervjuguide

Semistrukturerade kvalitativa intervjuer fokuserar på respondenters upplevelser, vilket innebär att intervjuarens roll främst handlar om att ställa relevanta följdfrågor för att kunna närma sig respondenternas förståelse.³⁸ Dock bör en intervjuguide sammanställas. Våra frågor var av öppen karaktär, men då vårt syfte var att undersöka liknande aspekter i samtliga intervjuer utformades en intervjuguide i taget. Den första intervjuguiden riktades till skolans rektor. De frågor som ställdes var relativt öppna, detta för att ge respondenten möjlighet att välja var tonvikten skulle landa men även för att undgå risken att vi som intervjuare styr samtalet för mycket. Vilket inte är avsikten

³⁵ Esaiasson, Peter; Gilljam, Mikael; Oscarsson, Henrik & Wängnerud, Lena: *Metodpraktikan: Konsten att studera samhälle, individ och marknad*, 4. uppl., Stockholm: Norstedts Juridik, 2012, s. 236.

³⁶ Ibid, s. 252; 259.

³⁷ Ibid, s. 318-322.

³⁸ Ibid, s 259.

inom denna intervjumetod. Utifrån de öppna frågorna listades tänkbara följdfrågor.³⁹ Samtliga intervjuer inleddes även med relativt neutrala och lättbesvarade bakgrundsfrågor vilket syftar till att etablera en god kontakt mellan respondent och intervjuare.⁴⁰

Då den första intervjun genomförts transkriberades och studerades materialet, och utifrån det utformades intervjuguiden för de två lärarna på skolan. Intervjuguiden till fokusgruppsintervjun utformades i sin tur efter att de båda lärarna intervjuats. Att vi valt detta tillvägagångssätt bottnar i vår vilja att undersöka liknande aspekter hos samtliga respondenter. Då rektorn eller lärarna själva tagit initiativ till att tala om en aspekt som inte förekommit i vår intervjuguide kunde vi på detta sätt undersöka denna aspekt även i kommande intervjuer. Med mer rigida intervjuguides hade vi således riskerat att gå miste om flertalet intressanta infallsvinklar som vi på förhand inte uppmärksammat att ta med i intervjuguiden.

Intervjuguiden till fokusgrupperna bestod av färre frågor då fler röster hörs, och en intressant faktor i denna typ av undersökning är hur respondenterna påminner och hjälper varandra i sina reflektioner. Hade vi haft fler frågor i denna intervju hade vi fått styra samtalet mer och således riskerat att gå miste om intressanta och relevanta svar.⁴¹

5.3 Intervjuareffekten

Intervjumetoden innebär ett fokus på det unika mötet mellan respondent och intervjuare.⁴² Det är dock viktigt att beakta risken för intervjuareffekt, även om denna risk inte bör överdrivas. Respondentens svar kan påverkas av intervjuaren beroende på vem denne är. Vi menar dock att vi som relativt unga kvinnor har haft goda förutsättningar att undgå intervjuareffekten i fokusgruppsintervjuerna, då ålderskillnaden mellan oss och eleverna är så pass liten att eleverna borde kunna känna viss igenkänning.⁴³ Intervjuareffekten i intervjuerna med rektorn och de båda lärarna menar vi är av mindre risk. Detta eftersom risken ofta handlar om maktförhållandet mellan intervjuare och respondent och vi som lärarstudenter inte besitter en högre maktposition i dessa möten.

³⁹ Karin Widerberg, *Kvalitativ forskning i praktiken*, Lund: Studentlitteratur, 2002, s.16.

⁴⁰ Esaiasson et al., s. 265.

⁴¹ Ibid, s. 324.

⁴² Widerberg, s. 324.

⁴³ Esaiasson et al., s. 267.

5.4 Materialinsamling

Samtliga intervjuer genomfördes på skolan ifråga, dels av praktiska skäl men även för att respondenterna skulle befinna sig i en välbekant omgivning.⁴⁴ Tidpunkterna för intervjuerna bestämdes beroende på respondenternas möjligheter att ställa upp, och var således på deras initiativ. Bestämmelse av tidpunkt för fokusgruppintervjun fick de undervisande lärarna för eleverna avgöra.

Rektorn intervjuades på hans kontor en dag efter lunch då hen var ledig från arbetet. Lärarna intervjuades i ett arbetsrum i nära anslutning till lärarnas arbetslagsrum på morgonen innan deras lektioner startade. Eleverna intervjuades avslutningsvis i samma arbetsrum på den så kallade mentorstiden, vilket liknar ett klassråd. Längden på intervjuerna varierade beroende av hur mycket respondenterna ville delge. Sammantaget varade de mellan 30 och 50 minuter.

Alla intervjuer spelades in och transkriberades vilket är signifikant för undersökningens reliabilitet.⁴⁵ Respondenterna gav oss tillåtelse att spela in intervjuerna och informerades om att inspelningarna efter transkribering skulle komma att raderas.⁴⁶

5.5 Urval

Valet av skola tedde sig naturligt eftersom vi i vår studie intresserar oss för tvåläraresystemet som utvecklingsarbete, och skolan ifråga nyligen har infört denna pedagogiska metod. Skolan ifråga har för närvarande cirka 650 elever i klasser mellan förskola till årskurs nio, och ligger i utkanten av en svensk storstad. Upptagningsområdet består av elever ifrån en närliggande ”villaförort” samt ifrån förorter lite längre ifrån skolan. Staden i sig är socialt segregerad vilket påverkar vilka elever som studerar vid vilka skolor. Skolan ifråga är relativt blandad gällande elevers etniska ursprung, deras familjers ekonomiska situationer samt deras studieresultat.

Etablerade kontakter med skolan fanns redan innan och rektorn och de två lärarna kontaktades via telefon. Ett flertal lärare kontaktades för denna studie, och de två som hade möjlighet att ställa upp blev således de som intervjuades. I respondentundersökningar ligger inte fokus på vilka individer, utan snarare på det tänkande som delges under intervjuerna. Det har således inte en avgörande effekt för

⁴⁴ Esaiasson et al., s. 268.

⁴⁵ Ibid, s. 63.

⁴⁶ Vetenskapsrådet, *Forskningsetiska principer: Inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*, tillgänglig: <http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf> (hämtad 2015-06-02), s. 14.

undersökningen vilka respondenter som deltar så länge samtliga uppfyller de urvalskriterier som är uppställda för undersökningen.⁴⁷

Skolan har två rektorer, en ansvarig för låg- och mellanstadium och ytterligare en för högstadium. Den rektor vi intervjuat i denna studie är chef för högstadiet, en post rektorn innehått ensam sedan vårterminen 2015 då denna tidigare delats av två rektorer. Rektorn har arbetat på skolan sedan år 2009 och benämns i vår studie som ”rektorn”.

Studiens urvalskriterier för lärare är att de ska undervisa i årskurs nio och att de varit anställda innan omläggningen till tvåläraresystem inträffade, eftersom de då bör ha uppfattningar om vilka förändringar som skett. En av lärarna har arbetat på skolan i snart fyra år och benämns i studien som ”lärare 1”. Den andra läraren har arbetat på skolan i åtta år och benämns som ”lärare 2”.

Elevgruppen valdes ut ur den skolklass i årskurs nio som respektive lärare undervisar i. Vilka elever som skulle medverka i fokusgruppen lät vi däremot lärarna bestämma.⁴⁸ Eleverna i klassen tillfrågades, och då fler än fem elever anmälde sig som frivilliga utlottades fem elever till fokusgruppsintervjun. På detta sätt har vi som intervjuare inte haft möjlighet att kontrollera vilka elever som medverkade. Urvalskriterier för elever är således att de ska gå i årskurs nio och undervisas av de intervjuade lärarna. Valet av elever i årskurs nio baseras på att dessa elever, likt lärarna, har erfarenheter av undervisningen innan omläggningen till tvåläraresystemet infördes, och bör även på så vis ha uppfattningar om vilka förändringar som skett.

Vi har valt att inte separera elevernas svar från varandra i analysen. Detta eftersom det är gruppens röst i sig som är intressant samt eftersom det inte finns några stora variationer i deras svar. Syftet med uppsatsen är inte riktat mot den enskilda elevens uppfattning, och genom att presentera elevgruppen med en röst ökar dessutom anonymiseringen ytterligare. Eleverna benämns i grupp som ”elevgruppen” eller ”eleverna”, och i de fall eleverna omnämns enskilt kommer de att kallas ”eleven”.

Samtliga respondenter informerades om studiens syfte vid den första kontakten och de som anmälde sitt deltagande gjorde detta frivilligt.⁴⁹

⁴⁷ Esaiasson et al., s. 262.

⁴⁸ Se Esaiasson et al., s. 323.

⁴⁹ Vetenskapsrådet, s. 7-11.

5.6 Analyismetod

Samtliga intervjuer har transkriberats och analysen av densamma har utgått ifrån ett empiriskt förhållningssätt, vilket innebär att svaren från intervjuerna kategoriserats enligt teman uppkomna under intervjuerna. Genom denna analysmetod är det respondenternas svar som avgör vilka analystrådar som behandlas, och inte vad vi intervjuare på förhand bestämt.⁵⁰ Dessa teman filtreras genom det teoretiska ramverket vilket bidrar till att kunna få syn på dels vad respondenterna säger men även till att kunna ”läsa mellan raderna” i deras svar. Vad som inte sägs är av lika stor vikt att analysera som det som sägs. Ett empiriskt förhållningssätt är att föredra vid kvalitativa undersökningar.⁵¹

I redovisningen av intervjumaterialet kombineras resultat och analys. Varje avsnitt i kapitlet inleds med en redogörelse av resultatet och följs av en analys av densamma utifrån det teoretiska ramverket.

5.7 Etiska aspekter

Samtliga respondenter har anonymiserats i vår resultatredovisning och vi har även valt att anonymisera skolan eftersom den information vi fått via intervjuerna kan betraktas som känslig. I egenskap av den maktrelation som finns mellan lärare och elever till deras rektor kan de förstnämnda anses vara i en mer utsatt position än vad en rektor är. Rektorn är chef och arbetsgivare till lärarna, och eleverna i sin tur undervisas av lärarna. För eleverna var det var dessutom av stor vikt att vara anonyma för att kunna delge sina upplevelser och tankar utan restriktioner. Detta för att lärarna inte skulle kunna uttyda vilken elev som sagt vad i intervjun. En fullständig anonymisering är mycket svårt att uppnå, speciellt med tanke på det begränsade antal skolor i Sverige som använder sig av tvålärarsystem. Det finns även en risk för att någon känt igen oss under tidsperioden vi varit på skolan. Dessa aspekter och säkerligen fler, är tyvärr svåra att kontrollera men vi har i vår studie gjort vårt bästa för att anonymisera i så hög utsträckning som möjligt, samt meddelat samtliga respondenter om svårigheter med total anonymisering.⁵²

⁵⁰ Widerberg, s. 144-145; Esaiasson et al., s. 325.

⁵¹ Widerberg, s. 144-145.

⁵² Vetenskapsrådet, s. 12-13.

5.8 Uppsatsens anspråk

Då studien utgår från semistrukturerade kvalitativa intervjuer vilka är utförda på en skola så har vi inte möjlighet att dra några generella slutsatser av våra resultat. Vårt analytiska generaliseringsanspråk är således framför allt kopplat till rummet ifråga, det vill säga det vi undersökt inom ramen för studiens kontext.⁵³

Vi menar att risken för slumpmässiga och systematiska fel borde vara liten då materialet transkriberats och närlästs.⁵⁴ Detta indikerar i sin tur att reliabiliteten bör vara god samt att vi har förutsättningar att åstadkomma god intern validitet.⁵⁵

6. Resultat och analys

Att ledning och lärare värnar om sina elever är tydligt och genomgående under intervjuerna. Tvåläraresystemet ses som ett sätt att hjälpa och stötta eleverna genom skolgången, framförallt de elever som har svårt att nå upp till målen och de klasser och elever som anses vara "stökiga". Eleverna är till viss del införstådda i den omvårdande grundtanken, samtidigt som de känner sig oviktiga och stämplade som "dåliga" inom skolan i stort. I vår analys av materialet undersöks vad utvecklingsarbetet innebär för aktörerna på de olika nivåerna: rektor, lärare och elever. I följande kapitel redovisas resultat och analys av materialet under olika teman eller analysrådor vilka har uttrönts under vårt arbete med materialet. I varje avsnitt presenteras först resultatet från intervjuerna varpå en analys utifrån den teoretiska ramen följer. De teoretiska perspektiven strukturellt-, politiskt-, och humanistiskt perspektiv samt anpassningscykeln används för att diskutera och analysera tvåläraresystem som utvecklingsarbete utifrån de olika nivåerna på skolan.

Analysen presenteras enligt följande avsnitt: *bakgrunden till tvåläraresystemet, tvåläraresystemet; till för vem och med vilket mål? Ökad lärarkvalitet som medel eller mål?, kommunikation mellan skolans olika nivåer, inkludering på de tre nivåerna rektor, lärare och elever, tillit och inkludering mellan nivåerna rektor och lärare, mätningar och rättelse mellan nivåerna rektor och lärare, tillit och utvärdering hos elever samt administrativa aspekter i tvåläraresystemet.*

⁵³ Esaiasson et al., s. 259.

⁵⁴ Widerberg, s. 144-145.

⁵⁵ Esaiasson et al., s. 58; 63.

6.1 Bakgrunden till tvålärarsystemet

Bilden av att skolan de senaste åren har förändrats delas av rektorn och de båda lärarna. Tidigare bestod elevunderlaget främst av elever ifrån den närliggande villaförorten, men på senare tid har fler elever ifrån socioekonomiskt utsatta förorter sökt sig till skolan. Rektorn menar att detta resulterat i att elever ifrån villaförorten valt att studera på andra skolor i närområdet: "jag tror faktiskt att de tyckte att det var lite för mycket invandrarelever här". Hen ser på förändringen som en medveten flyktstrategi: "jag tror att det kanske var en flykt ifrån någonting och inte att man valde till". Rektorn poängterar att skolan var välfungerande när hen tillträdde 2009. Detta beskrivs som en tid under vilken förändringen redan hade startat. Skolan hade fått dåligt rykte och låg status, något som påverkats av det faktum att elevernas resultat blivit sämre och sämre. Denna omställning i elevunderlag, status och betyg har medfört att skolan förändrats, vilket lärare 1 uppmärksammar. I linje med rektorn menar läraren att föräldrarna till elever ifrån villaförorten valt andra skolor, och att mer medvetna föräldrar ifrån de närliggande förorterna valt till studiens aktuella skola i förhoppning om att den var bättre än andra skolor i familjernas egna bostadsområden. Lärare 1 anser att denna utveckling är positiv för skolan då det inte finns någon tydlig uppdelning mellan eleverna.

Oavsett vilken syn respondenterna har på dessa aspekter innebär de ändå, i linje med anpassningscykeln, förändringar som samtliga verksamma inom skolan måste förhålla sig till.⁵⁶ Att genomföra ett utvecklingsarbete i form av tvålärarsystem var rektorns sätt att möta förändringen på. Hen säger: "[h]ar man hållit på med samma sak i ett antal decennier och resultaten bara går ned så måste man ju fundera över vad vi kan göra för att vända trenden". Detta visar att skolans rektor tar till sig förändringarna och agerar därefter.

6.1.1 Tvålärarsystemet; till för vem och med vilket mål?

Rektorn berättar att tanken om tvålärarsystemet startade vid diskussioner om tjänstefördelning. Det sågs som ett effektivt sätt att fylla ut samtliga lärares undervisningstimmar då ledningen tidigare haft problem med detta vid schemaläggning. Trots detta syftar tvålärarsystemet i första hand till att höja skolans resultat. Rektorn säger: "framförallt är det ju att vi har alldeles för dåliga resultat och jag ville höja dem".

⁵⁶ Schein, refererad i Sandström, s. 49.

Hen trodde också att omläggningen skulle resultera i bättre undervisning. Lärare 1 menar att omläggningen syftade till “att kunna ge eleverna bästa möjliga förutsättningar för att lyckas både i det sociala i klassen, att det inte ska vara så stökigt och så, men också med resultaten, att de ska upp”. De sociala aspekterna nämner även lärare 2 då hen menar att flera “stökiga klasser” med problem behövde åtgärdas. Läraren är dock noga med att betona att tvålärarsystemet är till för samtliga elever på skolan då alla elever har att vinna på två lärare i klassrummet. Det grundläggande målet anses vara att höja betygen: “både från F till E och från B till A”. Hen fortsätter: “[s]å det är ju inte bara till för klasserna med problem, eller för eleverna med problem och så, utan alla kan ju tjäna på det”. Således är både rektor och lärare överens om att arbetet mot ökade elevresultat är en strävan som innefattar *alla* elever på skolan. Dock framträder en viss tvetydighet mellan deras uppfattningar, då behovet av nämnda mål trots allt verkar störst i “klasser med problem” och där arbetsron betraktas som problematisk. Detta blir speciellt tydligt hos lärare 1 i hans förklaring till varför tvålärarsystemet infördes:

Det var ju fler klasser där det var väldigt struligt. [...] [k]lasser där man hade många elever som hade stora behov som inte tillgodoseddes. Samtidigt som vi hade många klasser som fungerade alldeles utmärkt. Men som jag upplevde det så var det mycket det här med studiero som man kände att man behövde ta tag i, för det var struligt på många håll. Är det fortfarande till viss del. (Utdrag ur intervju med lärare 1)

Syftet med omläggningen tycks hos lärare 1 dels bottna i en disciplineringsstanke baserad på att det behövs fler lärare i klasser med behov av särskilt stöd. Denna tankegång är inte lika tydlig hos lärare 2, men däremot hos rektorn även om det inte uttrycks i samma tydliga ordalag som hos lärare 1. Rektorn framhåller istället detta behov som att tidigare satsningar på specialpedagogiska resurser tillägnade elever med behov av särskilt stöd inte gett tillräckliga och positiva resultat, och att detta var en orsak till varför omläggningen blev aktuell. Lärare 2 säger: “[d]et [målet] skulle kunna vara tydligare uttalat och nedskrivet i något slags gemensam vision”. Detta indikerar att kommunikationen om tvålärarsystemets mål inte varit helt fungerande mellan nivåerna ledning och lärare.

I elevernas syn på införandet av tvålärarsystemet så säger en elev såhär:

Vi klagat väldigt mycket typ på att man inte får hjälp och sånt. När man har gjort trivselenkäter och de har frågat om man typ kan prata med en lärare. Så är det många

som har sagt nej, och sånt. Och då tror jag de har gjort så [infört tvåläraresystemet] för att vi elever ska känna oss trygga. (Utdrag ur elevgruppsintervju)

På frågan om vem tvåläraresystemet är till för svarar eleverna: “för de stökiga eleverna”, “för de som behöver hjälp och är stökiga” samt “de som har varningar”. Elevernas bild är alltså att systemet syftar till vissa elever; “typ, vår klass”. Ingen av eleverna nämner målbilden övriga respondenter anser viktigast; högre elevresultat. Enligt eleverna är tvåläraresystemets syfte och mål att ”stökiga” elever ska kunna få mer hjälp under lektionerna. Metoden verkar av eleverna betraktas som en disciplineringsåtgärd i form av en riktad bestraffning, då de ofta påtalar att deras klass uppfattas som lägre värderad och stökig. Således uttyds på elevnivån två parallella målsättningar med tvåläraresystemet. Dels ska elever kunna få mer hjälp i klassrummet. Detta betraktas som en generell målsättning för hela skolans elever. Dels uttyds en riktad målsättning. Tvåläraresystemet betraktas även som en riktad disciplineringsåtgärd för stökiga elever och klasser, precis som de själva. Denna uppfattning förstärks möjligen av rektorns uttalade planer på att till nästa läsår se över vilka lektioner som är i behov av tvåläraresystem: “man kanske inte behöver vara två på alla lektioner. Det kanske beror lite på vad det är för klasser, vilket stödbehov som finns. Arbetsron och så där. Men att man är i stort två, men kanske inte på alla lektioner”.

Ett strukturellt perspektiv gör sig synlig i rektorns motivering till omläggningen då hen övergripande redogör för skolans starkare och svagare punkter, samt hur tvåläraresystemet som hållbar strategi ska bidra till att lösa skolans problem i ett långsiktigt perspektiv. Tvåläraresystemet syftar enligt rektorn till att effektivisera undervisningen, och i ett längre tidsperspektiv så ska detta höja resultaten. Hos rektorn synliggörs alltså en tydlig strävan mot ett strukturerat mål. Lärarna visar istället här på ett humanistiskt perspektiv i sina förhållningssätt till eleverna i utvecklingsarbetet då deras fokus ligger på samtliga elevers förutsättningar att nå målen, och att må bra inom den sociala sfär skolan innebär. Båda lärarna har ett tydligt engagemang i sin yrkesroll och drivs av stark motivation i omläggningen. Även hos rektorn uppvisas drag av ett humanistiskt perspektiv i sin hållning gentemot eleverna, men detta till trots dominerar ändå det strukturella perspektivet.

Hos eleverna uttyds ett politiskt perspektiv på utvecklingsarbetet då de är tydligt medvetna om vem som formulerar och besitter makten: rektorn. I intervjun med eleverna dominerar ett fokus på maktutövande gällande utvecklingsarbetet och skolan

som organisation. Ett maktutövande eleverna anser att lärarna och ledningen praktiserade vid införandet av tvåläraresystemet. Inom det politiska perspektivet är möjligheten till belöning och bestraffning centralt, och detta kan uttydas i elevernas hållning till tvåläraresystemet likt en disciplineringsåtgärd.

Båda lärarna är positiva till tvåläraresystemet och menar att det ger eleverna bättre förutsättningar. Denna åsikt delas av rektorn. Ur dessa respondenters svar utläses två gemensamma målsättningar med omläggningen. Utvecklingsarbetet ska höja elevernas resultat, men även att komma till bukt med sociala problem som så kallad "stökighet" och "elever med problem". Rektorn har utöver dessa en annan målsättning: att förbättra undervisningen. Konsensus kring utvecklingsarbetets mål råder alltså delvis. Målbilden delas inte av elevgruppen eftersom eleverna inte är medvetna om vad rektorns och lärarnas uttalade mål och syfte med tvåläraresystemet är. Elevernas målbild utgörs istället av ökad möjlighet till hjälp i klassrummet. Detta visar på att eleverna inte inkluderats i arbetet, samt att rektor och lärare inte har visat villighet att samarbeta med elevgruppen eller eleverna i stort. Just negligering av samarbete är centralt inom det politiska perspektivet.⁵⁷ Detta ger konsekvensen att eleverna inte vet varför tvåläraresystemet införts.

Utifrån anpassningscykeln är lärarna och rektor överens om organisationens grundläggande uppdrag: tvåläraresystemet är till för eleverna.⁵⁸ Detta är någonting eleverna är medvetna om. Trots att de ser på tvåläraresystemet som en form av maktutövande menar de att utvecklingsarbetet är till för eleverna.

6.2 Ökad lärarkvalitet som medel eller mål?

Rektor uppger att idén till tvåläraresystemet presenterades för lärarkåren i initieringsfasen och att lärarna skulle dela ett gemensamt planerings- och undervisningsansvar för att ingen skulle riskera att gå vid sidan av varandra. Detta framstår som otydligt då rektor uppger att:

Det inte ska vara någon huvudansvarig utan båda ska ha lika stort ansvar så att det inte blir någon som går omkring liksom. [...] [u]nder vägs gång har vi börjat tänka lite på de här barnen som behöver lite extra stöd, att i paret att någon koncentrerar

⁵⁷ Sandström, s. 45.

⁵⁸ Schein, refererad i Sandström, s. 49.

sig på de barnen som behöver mer igångsättning eller stöd. (Utdrag ur intervju med rektorn)

En dubbelbemanning av lärare i fler undervisningsämnen kan alltså tolkas som att lärare på detta vis ges större möjligheter att uppmärksamma fler elevers behov i klassrummet. Eleverna bekräftar denna bild då de är av åsikten att tvålärarsystemet tillkom för att elever ska få mer hjälp i klassrummet.

Utöver rektorns och lärarnas tydliga elevfokus synliggörs även en ambition att utveckla lärarkåren då rektorn framhåller att undervisningen måste bli bättre. Läraryrket beskrivs av rektorn som ett hantverk, och konsten att bemästra detta utvecklas enligt hen genom tvålärarsystemet. På detta vis kan skolan åstadkomma bättre kvalitet på undervisningen. Hos lärare 1 gör sig dessa åsikter synliga i följande reflektioner:

[En kollega] [s]om jag kan bolla saker med och som man kan sitta och diskutera saker, alltså bara sådana enkla saker som hur man konstruerar ett prov eller examination [...] Så det är mycket i praktiken också, inte bara när man förbereder och så utan också att man ser hur man hanterar olika situationer och hur man lägger fram stoffet, hur man prioriterar. [...] Att man inte bara kör på som man har gjort de andra åren i samma ämne så jag tycker det är väldigt käckt att man kan lära av varandra på massa olika nivåer. (Utdrag ur intervju med lärare 1)

Även lärare 2 instämmer i att nära arbete med en kollega utvecklar läraren i dennes yrkesroll, men nyanserar bilden ytterligare genom att lyfta fram upplevda konsekvenser i yrkeskåren efter att systemet infördes:

Det märks att det väcker någonting hos många som... synen på yrket, vad som sitter i väggarna och så där. Vilken bild av läraryrket man har haft sen man kanske bestämt sig för att bli lärare. Det har ju varit ett ensamyrike under väldigt många år, och även om vi jobbar i arbetslag så har jag ändå haft mina lektioner själv innan. Så det här att blotta sig lite inför en kollega i hur man gör helt enkelt, och hur man är mot eleverna, i hur man betraktar sitt ämne... Det är många bitar som inte gick att förutse riktigt. (Utdrag ur intervju med 2)

Fördelarna överväger nackdelarna menar lärare 2. Lärarna och rektorn tycks på så vis ense om att en tydlig effekt av tvålärarsystemet är att lärares effektivitet och yrkeskunnande förbättras.

Rektorns förhoppning om att förbättra lärarnas effektivitet och yrkeskunnande i klassrummet tjänar syftet att höja elevernas resultat väl, då Nye et al. påvisar att lärareffekt och satsningar på lärarkåren ger större inverkan på elevers möjligheter att höja sina resultat än andra allmänna skolreformer.⁵⁹ Detta överensstämmer med elevernas åsikter. Samtliga tycks överens om att lärarkvalitet är viktigare än att få tillgång till två lärare i klassrummet. "Lärarna ska vara mer engagerade" uttrycker en av eleverna. Hen fortsätter sedan: "och samarbeta bättre tycker jag". Ändå verkar tvålärarsystemet inte uppfyllt elevernas förväntningar, och de menar att omläggningen gett oanade konsekvenser som skolan på förhand inte räknat med. Större krav ställs nu av eleverna på lärares samarbetsförmåga, huruvida de accepterar och uppskattar varandra och om deras sätt att arbeta överensstämmer.

Elev 1: [Två lärares namn] kommer typ överens och de lär ut oss på deras sätt, men det ändå hjälper oss men, [...] det är [lärares namn] som pratar och [lärares namn], säger ingenting. [Hen] bara håller koll på oss, medan [hen] bara står där uppe och pratar. [Hen] gör typ ingenting.

Elev 2: Alltså de kommer typ inte överens.

Intervjuare: Hur känns det när [hen] står och håller koll på er?

Elev 1: Ah, det är typ som att tvålärarsystemet inte behövs där. (Utdrag ur intervju med elevgruppen)

Bristande samarbete mellan utpekade lärarpar betraktas av eleverna som en stor brist med tvålärarsystemet, vilket enligt eleverna resulterar i att undervisningskvaliteten försämras snarare än förbättras. I dessa av eleverna utpekade lärarkonstellationer upplever eleverna att den ena läraren ofta tenderar att dominera i undervisningen medan den andre intar rollen som "sidekick". Samplanering och sambedömning uteblir ofta, även i de fall då den ena läraren är frånvarande: "de samarbetar så jättemycket för de pratar innan de kommer in, men exempel på, alltså när det gäller [lärares namn] och [lärares namn], de pratar ingenting. De kommer bara in och de vet inte ens vad den andre ska prata om". En annan elev säger: "det stör också ibland för att [lärares namn] har planer för oss nästa lektion och sen så slutar det med att [hen] inte är här typ nästa lektion, och då vet inte [lärares namn] vad vi ska göra". Eleverna upplever att lärarna i dessa lärarpar inte tycker om varandra och dessutom arbetar på olika sätt. Detta gör sig

⁵⁹ Nye, et al., s. 253-254.

enligt eleverna synligt genom lärarnas kroppsspråk och hur de kommunicerar med varandra i klassrummet, vilket påverkar undervisningen på ett negativt sätt.

När samarbetet mellan lärarna fungerar bra och kommunikationen mellan dem genomsyras av acceptans och uppskattning uppfattar eleverna tvåläraresystemet som mer positivt. Det eleverna beskriver går att härleda till Brown, Howerter och Morgans resultat som visar att lärares engagemang i hur de kommunicerar, samplanerar, sambedömer och tillsammans undervisar i klassrummet påverkar lärarens möjligheter att tillgodose sina elevers behov.⁶⁰ De av eleverna utpekade lärarpar vars samarbete ansågs bristfälliga deltog inte i studiens intervjutillfällen, varför egentliga bakomliggande orsaker till elevernas uppfattningar tyvärr inte omringas av denna studies resultat.

På samtliga nivåer är lärares möjligheter att uppmärksamma elevers behov i klassrummet av stor vikt, vilket även kan tolkas som en målbild det råder konsensus om. Det finns dock en viktig skillnad här eftersom möjligheten till hjälp ses som det övergripande målet för eleverna, medan det för rektor och lärare snarare betraktas som ett medel för att nå det reella övergripande målet: att höja elevernas resultat. Elevernas syn på medlet för att nå deras målbild är istället just att det råder dubbelbemanning i klassrummet, även om de anser att detta inte alltid fungerar. Utöver rektorns och lärarnas tydliga elevfokus synliggörs dock på dessa nivåer även ytterligare en aspekt av tvåläraresystemet: en ambition att utveckla lärarkåren. Detta betraktas av lärarna som medlet inom anpassningscykeln för hur man ska nå det explicita målet; att höja elevers resultat. Medan det för rektorn snarare är ett av målen med tvåläraresystemet. Lärares effektivitet och yrkeskunnande ska enligt rektorn bli bättre genom tvålärareskap, vilket i sin tur tjänar syftet att förbättra undervisningen och höja resultaten väl.⁶¹ Eftersom nivåerna rektor, lärare och elever inte har samma bild av medel och mål nås på så vis inte konsensus bland aktörerna i alla tre nivåerna.

I det humanistiska perspektivet framhålls vikten av samarbete mellan skolans nivåer, vilket inte framhålls av vare sig det strukturella- eller politiska perspektivet. Hos rektorn syns ett strukturellt och politiskt perspektiv. Rektorn har en förhoppning om att höja lärarkvalitet snarare än dubbel bemanning i klassrummet, och detta har inte kommunicerats till övriga nivåer. Här framkommer en tydlig uppdelning i aktörernas arbetsfördelning då rektorn ensam är införstådd i arbetets systematik. Genom att inte

⁶⁰ Brown et al., s. 84-85.

⁶¹ Nye, et al., s. 247-255; Hattie, s. 22-23; 238-239.

inkludera lärare och elever underskattas på så vis vikten av samarbete, men minskar samtidigt risken för konflikter då rektorns tilltänkta medel säkerligen skulle skapa osäkerhetskänslor hos flera i lärarkåren.

Det av eleverna påtalade bristande samarbetet mellan vissa lärare påvisar också ett strukturellt perspektiv hos rektorn. Trots riskanalyser i arbetes initieringsfas medger rektorn att hen inte tagit alla möjliga konsekvenser i beräkning, något som bidrar till känslan av att rektorn betraktar tvålärarsystemet som rationell i sin karaktär. Risk finns trots allt att bristande samarbete mellan lärare hindrar rektorns avsedda medel och mål för utvecklingsarbetet.⁶²

6.3 Kommunikation mellan skolans olika nivåer

Behovet av att kommunikation mellan ledning och lärare är viktigt i en omläggning till tvålärarsystem. Kommunikationen framställs i lärarnas intervjuer som tillfredställande.⁶³ Lärarna är allmänt mer positivt inställda till tvålärarsystemet än eleverna, och lärarna betraktar ledningens förankring av initiativet i lärargruppen som tillräcklig. Lärare 2 uttrycker att arbetet inte är lika förankrat hos eleverna. Här framkommer osäkerhet huruvida skolan informerat och inkluderat eleverna tillräckligt i initieringsfasen av utvecklingsarbetet. Rektorn menar att elevernas åsikter inte inkluderats, utan att det snarare är lärarna som via utvärderingar framfört elevernas åsikter genom ”vad de tror att eleverna tycker”. Lärare 2 försöker minnas:

Det gick ganska fort, fast jag är lite osäker på hur involverad elevrådet var [...] Men alltså, jag minns att skolledningen var väldigt noga med att frågan skulle gå genom alla instanser på skolan för att undvika, det här att någon inte kände sig lyssnad på. Så om jag minns rätt så var det åtminstone uppe i elevrådet, fast frågan är hur mycket. De hade väl någon lång remisstid eller så. Det är jag inte säker på. (Utdrag ur intervju med lärare 2)

Eleverna är i sin tur inte nöjda med den kommunikation som ägt rum, då de anser att deras åsikter varken förts fram eller tagits på allvar. Efter otaliga försök upplever de att effekten av deras ansträngningar är för små, och att de numera tröttnat på att försöka.

⁶² Sandström, s. 43-46.

⁶³ Nierengarten s. 76-77.

Elev 5: [V]i har pratat med lärarna, och lärarna säger att vi ska ta upp det och sånt.

Elev 3: Men ingenting händer!

Elev 2: Ingenting händer plus att vi fick reda på att rektorn är inte ens på möten. När lärarna har möte så är [hen] inte på mötena. (Utdrag ur elevgruppsintervju)

Utifrån vårt teoretiska ramverk kan ovanstående betraktas som att rektor och lärare är tillfreds med den kommunikation som sker. Med belägg från tidigare avsnitt 6.1.2 uppenbaras samtidigt en tydlig diskrepans mellan rektor, lärare och elevers uppfattningar om vilka mål tvåläraresystemet eftersträvar, samt med vilka medel målet ska nås. Här kan olika förklaringar finnas. Avsaknad av tydlig målformulering kan betraktas som en förklaring till nivåernas olika uppfattningar, men även att information som kommuniceras från rektorn inte är tillräcklig, alternativt inte entydig i sitt budskap. De olika uppfattningarna kan även förklaras utifrån Sandströms tankar om att olika perspektiv på omläggningen bidrar till olika förståelse om vad man vill förändra och utveckla.⁶⁴

Rektorns strukturella perspektiv bidrar till att hen följer upp och utvärderar utvecklingsarbetets resultat, men arbetet avsaknar planmässighet då hen enbart utför detta med lärarna. Denna avsaknad leder till att det hos rektorn uttyds drag av det politiska perspektivet då rektorn besitter information som inte kommuniceras vidare till lärare och elever.⁶⁵

Lärarna är tillfreds med den kommunikation som skett, och deras känslor av att de tillsammans med rektorn inkluderas och hörsammas gör att de känner sig mer delaktiga och positiva till tvåläraresystemet.⁶⁶ Deras tydliga ståndpunkt i att tvåläraresystemet är till för att skapa harmoni och social trevnad för eleverna i klassrummet tydliggör ett humanistiskt perspektiv på det utvecklingsarbete som sker.⁶⁷

Hos eleverna manifesteras ett tydligt politiskt perspektiv då de betraktar tvåläraresystemet som ett påtvingat initiativ som tagits ovanför deras huvuden utan deras inblandning. Detta bidrar till känslor av exkludering, vilket även kan betraktas som en förklaring till att eleverna ställer sig mer negativa till tvåläraresystemet än rektor och lärare.⁶⁸ Det faktum att eleverna inte är införstådda i tvåläraresystemets, trots allt, omsorgsfulla baktanke gör det tydligt att eleverna inte inkluderats i de övriga nivåernas

⁶⁴ Sandström, s. 41-42.

⁶⁵ Ibid, s. 43-45.

⁶⁶ Hargreaves, s. 287-291.

⁶⁷ Sandström, s. 47.

⁶⁸ Hargreaves, s. 291.

visioner, och påvisar att inkludering och dialog mellan nivåerna är av stor betydelse för att tvåläraresystemet ska nå framgångar i ett längre perspektiv.⁶⁹

6.4 Inkludering på de tre nivåerna rektor, lärare och elever

Tre olika nivåer på skolan arbetar genom tvåläraresystemet för att förbättra elevernas resultat och studiero. Rektorn genom införandet av tvåläraresystemet samt genom riktlinjer för lärarna att följa. Lärarna genom sin undervisning utifrån rektorns direktiv och eleverna genom att göra sitt bästa för att nå målen utifrån de förutsättningar som ges. De olika direktiven och sätten att tala om och utvärdera tvåläraresystemet ger konsekvenser på de olika nivåerna, vilket följande avsnitt kommer att visa på.

6.4.1 Tillit och inkludering mellan nivåerna rektor och lärare

Omläggningen till tvåläraresystem initierades av rektorn. Förarbetet inför omläggningen framställs av rektorn som gediget och fullgott trots att tiden för förarbete var kort. Hen har arbetat med flera olika nivåer för att förankra utvecklingsarbetet så gott som möjligt hos samtliga lärare. Detta har gjorts via så kallade ”swat-analyser” (en slags riskanalys), via de fackliga representanterna, arbetslagsmöten, APT:n (arbetsplatsträffar) och ledningsgruppen. Lärare 1 menar, i linje med rektorn, att initiativet lades fram som ett förslag. En idé som lärarkåren tillsammans med ledningen skulle reflektera kring för att utvärdera om det kunde vara en bra pedagogisk metod. Lärare 2 anser å andra sidan att känslan av förslaget var att det skulle genomföras oavsett lärarnas åsikter.

Vi gjorde ett slags riskanalysarbete men den rådande känslan var ändå att det här kommer att genomföras. Och riskanalysen var nog, den uppfattades nog utav de flesta av oss, inte som att den skulle avgöra om vi gör det här eller inte, utan snarare *hur* [vår kursivering] vi ska göra det. Och sen så fanns det bitar som vi ändå inte riktigt hann förbereda fullt ut. Det måste vi ändå vara ärliga och erkänna. Så är det.
(Utdrag ur intervju med lärare 2)

Både lärarna och rektorn anser att omläggningen egentligen gick för fort men att det inte fanns några skäl att vänta. Samtidigt som lärare 2 visar på åsikten att alla aspekter av omläggningen inte hann förberedas fullständigt.

Rektorn betonar genomgående under intervjun hans starka tilltro till lärarkollegiet. Hen menar att utan en lärarkår som den på skolan ifråga, vilken hen anser

⁶⁹ Se Hargreaves, s. 301-304; Hargreaves & Shirley, s. 94, 120; Nierengarten, s. 76-77.

präglas av gemenskap, hade det inte varit möjligt att genomföra utvecklingsarbetet överhuvudtaget. Genom att ge lärarna relativt fria ramar att förhålla sig till visar rektorn sin tilltro till lärarna. Hen är övertygad om att lärarna själva vet bäst vad som fungerar i de olika klasserna och har således snarare kommunicerat riktlinjer för arbetet. Lärare 2 säger: “[hen] har gett oss ganska stor frihet att anpassa och utveckla lite efter våra ämnen och våra kompetenser, hur klasserna fungerar och så där.” Lärare 1 instämmer och menar att lärarna är relativt fria att utforma arbetet i de olika paren. Båda lärarna uppskattar denna frihet.

Rektorn är noga med att betona att omläggningen är något som görs tillsammans: “jag tycker det är väldigt viktigt att man gör det här tillsammans så att inte bara jag bestämmer och jag tror att allting är en process”. Genom TLC-möten (teacher learning conference), lektionsbesöken rektorn kontinuerligt utför, lärarnas diskussioner i arbetslagen och rektorns enskilda diskussioner med lärare menar hen att samtliga involveras och arbetar tillsammans för att få utvecklingsarbetet att fungera. Hen är således mån om att inkludera lärarna i arbetet vilket är essentiellt för att utvecklingsarbeten ska nå sina mål.⁷⁰ Rektorn visar även lärarna att hen litar på deras förmågor och visar intresse för deras arbete via de observationer som utförs.⁷¹ Rektorn visar på nämnda vis för lärarna att hen är engagerad och tar hänsyn till deras arbetsförhållanden.⁷²

Utifrån rektorns synsätt på lärarkollegiet och det ansvar som lärarna tilldelas, samt utifrån lärarnas villighet och möjlighet att utforma arbetet utefter egna förutsättningar framkommer här det humanistiska perspektivet på utvecklingsarbete. Rektorn betonar att skolans personal har en god känsla av gemenskap och att hen har hög tilltro till dem. Något som är centralt inom detta perspektiv. Här ligger även individuella initiativ i fokus vilket framkommer med tydlighet då lärarparen tillsammans utarbetar strategier för lärande utan strikta direktiv från ledningen. Detta perspektiv kan dock leda till att tydliga strukturer saknas. Så verkar vara fallet på denna skola i förhållandet mellan nivåerna rektor och lärare. Rektorn framhåller detta som någonting positivt och menar att lärarna tillsammans klarat av de utmaningar tvålärarsystemet inneburit. Två lärarpär har haft behov av stöd från rektorn på grund av

⁷⁰ Hargeaves, s. 287.

⁷¹ Nierengarten, s. 77.

⁷² Hargreaves, s. 301.

konflikter, utöver det har lärarkåren tillsammans hittat fungerande strategier och arbetssätt.

Lärarna ser på avsaknaden av strukturer med ambivalens. De uppskattar friheten att utforma undervisningen efter deras klasser och erfarenheter, men efterfrågar mer tydlighet angående målet med tvålärarsystemet och tydligare ramar angående samplanering då tiden inte räcker till. Detta kan anses tyda på att rektorns vilja är att strukturera utvecklingsarbetet utifrån det humanistiska perspektivet samtidigt som lärarna upplever vissa drag av det strukturella perspektivet. De beslut som fattas och de diskussioner som förs med ledningen sker vid schemalagda tillfällen. Detta kan uppfattas som tvingande för lärarkåren. Dessutom kan *för* fria ramar kring strukturen på utvecklingsarbetet leda till att enbart rektorn förstår ordningen.⁷³ Här framkommer således att två perspektiv kolliderar med varandra, även om både lärarna och rektorn har som ambition att utgå ifrån det humanistiska perspektivet.

6.4.2 Mätningar och rättelse mellan nivåerna rektor och lärare

Med lärarna har två utvärderingar och en enkät om tvålärarsystemet gjorts. Lärarna ser dessa som positiva för tvålärarsystemet och känner sig tagna på allvar av ledningen. Lärare 1 känner tillförlit till att lärarnas åsikter som framkommit i utvärderingarna kommer att tas i beaktande inför det fortsatta arbetet med tvålärarsystemet. Lärare 2 uttrycker det på detta vis:

Jag förväntar mig vissa finjusteringar, det gör jag ju. Jag skulle bli jättebesviken om det enbart skulle rulla på precis som det gör nu, för vi har ändå lärt oss en del. Och tar vi inte tillvara på det, så i så fall tycker jag att vi lika gärna kan hoppa av det. Det har kommit fram en hel del förslag, en del kritik så bara. Eller nästan gnäll faktiskt. Mest ganska konstruktiva förslag på hur man kan göra i vissa ämnen och lite hur vi ska tänka när vi gör tjänstefördelning och så. (Utdrag ur intervju med lärare 2)

Rektorn visar sin tilltro till lärarna genom att göra utvärderingar med dem och uttrycker med tydlighet i intervjun att deras åsikter kommer att tas tillvara inför kommande termin samt att lärarnas kommentarer bistod i konstruktiv kritik. Lärare 1 visar tilltro till ledningen och är trygg i att fler anpassningar kommer att göras medan lärare 2 är mer skeptisk. Utvärderingarna liknar här ett bevis på tillit. Lärare 2 uttrycker tydligt förhoppningar om fler anpassningar och menar att resultatet för hen i annat fall är

⁷³ Sandström, s. 44.

besvikelse. Detta bör kunna leda till försämrad tillit från lärare 2 till rektorn. Som nämnt är det av vikt att inkludera lärarna i utvecklingsarbeten. Utvärderingar är ett sätt. Det krävs dock att konsensus råder kring utvärderingarnas syfte samt hur arbetet med dess resultat ska se ut.

Utifrån ovanstående framkommer att lärare och ledning har samma hållning angående mätningar utifrån teorin om anpassningscykeln. Samtliga anser att utvärderingarna gjorda med lärarkåren är tillräckliga och att det är ett bra sätt att mäta tvåläraresystemets effekter på. Vad gäller rättelser är detta mer otydligt. Med rättelse åsyftas alltså de strategier som används inom en organisation för att förbättra det som framkommit som bristfälligt under mätningarna. Lärare 2 menar att rättelser måste göras, lärare 1 hoppas att rättelser kommer att göras och rektorn säger att rättelser kommer att göras. Hur dessa kommer att se ut, eller hur lärarna hoppas att de kommer att se ut är inte uttalat. Detta beror troligtvis på att det ännu inte är bestämt hur materialet från utvärderingarna ska användas. Det råder konsensus om att lärarnas åsikter som uppkommit genom mätningarna kommer att rättas, vilket tyder på att kommunikationen mellan lärare och rektor gällande mätningar och rättelse fungerar bra.

6.4.3 Tillit och utvärdering hos elever

I ovanstående avsnitt diskuterades aspekter som tillit och inkludering hos nivåerna lärare och rektor. Eleverna nämndes dock inte. Detta beror på att eleverna har uteslutits ur processen som omläggningen innebär. Rektorn säger:

Eleverna har vi egentligen inte haft så himla involverade i det här [...] och vi har inte utvärderat med eleverna, men det skulle vi naturligtvis behöva göra också. Det har jag tänkt men det har jag tappat lite. (Utdrag ur intervju med rektor)

Inför omläggningen fördes inga diskussioner med eleverna på skolan. De fick istället information om att omläggningen skulle ske efter att beslutet var fattat. “[D]et var liksom mer efter beslutet att nu ska det bli såhär, så det hade de [eleverna] inte så mycket inflytande över”, säger lärare 1 angående elevernas möjligheter till inflytande och vilken information de fick om omläggningen. Lärare 2 berättar att informationen till eleverna och föräldrarna gavs på ett föräldramöte och att information även gick ut via mejl.

Eleverna är inte helt överens om hur informationen om tvåläraresystemet tillhandahölls. “Det bara hände typ”, “[h]elt plötsligt tog de in två lärare på varje

lektion”, “de bara påpekade att det kommer bli nytt lärarsystem, att det kommer bli två lärare” är olika svar vi fick på frågan om hur de informerats om tvålärarsystemet. Ingen av dem kan minnas att de blivit tillfrågade om deras åsikter om tvålärarsystemet och en bild av en grupp mycket missnöjda elever börjar formas.

Informationen inför omläggningen anser de vara knapphändig. De blev inte tillfrågade om deras åsikter och ingen utvärdering har gjorts med elevgruppen. De berättar att de känner sig oviktiga och att ingen skulle lyssna på dem om de berättade vad de tyckte. De är dessutom medvetna om att lärarna tror att de är nöjda med systemet och låter det hellre kvarstå på detta sätt istället för att berätta hur de verkligen känner, eftersom de inte tror att deras åsikter skulle tas på allvar.

Enligt rektorn har inga utvärderingar genomförts med eleverna eftersom hen helt enkelt glömt bort detta. En bild som bekräftas av lärare 1. Lärare 2 säger däremot att två utvärderingar med elever genomförts. Detta torde vara någonting respondenten gjort i sitt lärarpar eller lärarlag samt i en annan klass eftersom varken rektor, lärare 1 eller elevgruppen känner till om utvärderingar gjorts med eleverna.

Lärare 2 menar att eleverna varit väldigt positiva i utvärderingarna hen gjort och lärare 1 är övertygad om att hens elever är nöjda med tvålärarsystemet. Rektorn delar samma bild och berättar att lärarna i sina utvärderingar har fått ange vad de tror att eleverna tycker om tvålärarsystemet, med positivt resultat. Bilden vi får ifrån eleverna är annorlunda: “[d]e tror att vi gillar det [tvålärarsystemet] bara för att ingen av oss verkar typ, aah klaga. Alltså de tror typ att vi gillar det, men det gör vi inte”, säger en elev och övriga instämmer. Eleverna är av åsikten att kommunikation mellan elever och övriga nivåer inte uppmuntras. Trots detta menar eleverna att detta hade gynnat skolan i stort. “Sen så förstår jag eftersom de bestämmer, de är ändå lärarna, de är vuxna liksom. Men de måste ändå fråga oss och se vad vi tycker” säger en elev. En annan elev säger: “jag tror att det hade varit lättare för lärarna också om de hade vetat hur vi tänkte. Det hade varit lättare för dem att lägga upp lektioner och sånt också.”

Kopplat till tvålärarsystemet känner eleverna en känsla av exkludering. “Vi är viktiga, alltså det är ju därför de gjorde detta, för de ska ju lära oss” säger en elev. Samtidigt säger samtliga elever att de inte vill berätta för sina lärare hur de känner. De anser sig stämplade som mindre värda på skolan och säger att deras åsikter tidigare inte tagits på allvar.

Alltså vi är de enda som klagar på jättemycket grejer, alltså sen sexan typ. Men nu kom ju det här med tvåläraresystem för att vi hade klagat för att vi inte fick tillräckligt med hjälp. Det har gått liksom typ tre år innan det har hänt någonting [...] Alltså det är en sådan lång process, och då känner man att det är liksom ingen idé om man säger någonting för då får man skit för det, och så händer det ingenting ändå. (Utdrag ur elevgruppsintervju)

Elevernas förtroende till lärare och rektor är lågt, vilket de således anser bero på tidigare negativa erfarenheter.

Eleverna själva säger sig vara oförmögna att tala med sina lärare om upplevd problematik. Men än mer negativa är de i sina förhållningssätt till rektorn som de tror undviker att vara på plats i skolan: “[j]ag tycker att rektorn borde vara här oftare så att vi kan prata med [hen] om sånt här” säger en elev. Andra åsikter om rektorn lyder såhär: “[a]lltså [hen] är knappt så här i skolan”, ”[hen] är bara här när det händer typ problem”, ”[hen] brukar bara komma alltså när [hen] ska kolla lärarna, annars kommer [hen] inte, eller om någonting har hänt”. Eleverna målar fram en bild av rektorn som en frånvarande person knappt synlig på skolan.

Eleverna vet inte, som vi tidigare nämnt, vad syftet med omläggningen är. De har uteslutits ifrån processen utvecklingsarbetet innebär och förstår således inte dess systematik. De upplever hela utvecklingsarbetet som toppstyrt och känner sig exkluderade. Hos elevgruppen framträder det politiska perspektivet utifrån deras syn på rektor och lärare med tydlighet, eftersom dessa betraktas som maktinnehavare. Rektor anses däremot ha mer makt än lärarna i en maktrelation där eleverna är i underläge. Denna känsla av exkludering beror i mångt och mycket på att inga utvärderingar gjorts med eleverna, vilket visar på att det inte råder konsensus angående mätningar och rättelse mellan nivåerna elever och nivåerna rektor och lärare.

6.5 Administrativa aspekter i tvåläraresystemet

Varken lärarna eller eleverna har vetskap om huruvida idén till tvåläraresystemet har vetenskaplig förankring. Rektor uppger att inspiration till omläggningen uppkom genom ett tv-program, samt från två artiklar ur en branschorganisationstidning där en skola som infört tvåläraresystemet med gott resultat beskrevs. Ett rimligt antagande är att detta får effekter på övriga nivåer, då initiativet missvisande kan betraktas som impulsivt och ogenomtänkt från rektorns sida.

Både lärare 1 och lärare 2 menar att majoriteten av lärarkåren inför omläggningen ställde sig frågande till främst organisatoriska frågor. Frågor som resursfördelning, tjänstefördelning och schemamässiga möjligheter dominerade, men även lärarnas möjlighet att påverka vem/vilka lärare de skulle arbeta i tvålärarskap med. Enligt lärare 2 var grundidén till tvålärarsystemet att två behöriga ämneslärare skulle dela ansvar för planering, genomförande och bedömning. Detta har enligt lärare 1 inte uppfyllts då flertalet lärare undervisar i ämnen de saknar behörighet i för att fylla schemamässiga komplikationer. Lärare 1 är en av de lärare som undervisar i ämnen hen inte är behörig i och uttrycker svårigheterna med detta, samt dess negativa inverkan i undervisningskvaliteten.⁷⁴ “Jag [...] kommer in [i klassrummet] och vet knappt vart jag ska ta vägen”. Läraren vet att hens kollegor har fått ett flertal samarbetspartners vilka inte är behöriga i ämnena de undervisar i. Dessa lärare är dessutom enbart med vid enstaka tillfällen, och arbetet saknar på detta vis kontinuitet som är nödvändigt i yrket. “Då blir det ju väldigt stor skillnad i hur man ska jobba” fortsätter läraren. “Det är mer att jag är där och försöker hjälpa till med det jag kan”. Konsekvensen blir enligt läraren att de varken samplanerar eller sambedömer, och hen tror att ledningen inte räknat med att detta skulle ske.

Lärare 2 uttrycker att “man hade kunnat rekrytera lite för att täcka upp behörighet bättre”, och båda lärarna är överens om att dessa komplikationer är ett resultat av att omläggningen till tvålärarsystem skett för snabbt. Rektorns bild av förberedelserna går delvis emot lärarnas bild. Hen säger: “nån som skrev att det var för snabbt liksom att vi skulle börja redan höstterminen, men jag såg inte att det fanns någon anledning att vänta. Jag trodde inte det skulle bli bättre liksom”. Rektorn medger dock att möjligheten att hitta tid för lärare att samplanera, sambedöma och reflektera kring sin undervisning varit mycket svårt. En halvtimme varje fredag är enligt rektorn avsatt för nämnda ändamål, och “sedan är de ju i sina ämnesgrupper också. När det är svenskkonferens och alla svensklärarna sitter där så har det ju också funnits möjlighet att samplanera. Sen tror inte jag att de alltid har använt tiden till det”.

Med facit i hand uttrycker båda lärarna att arbetsbelastningen ökat. Detta tycks ha skapat mindre schismer mellan kollegor i kåren. “Olika har ju drabbats olika av tvålärarsystemet, eller vunnit olika mycket på det” menar lärare 2. Läraren härleder detta påstående till att vissa lärare har fått större arbetsbörda än andra, då vissa lärare

⁷⁴ Nierengarten, s. 75.

förväntas samarbeta med så många som fem kollegor, medan andra lärare samarbetar med enbart två. “[D]et är jättestor skillnad. Liksom, hur lätt det blir att hitta samtalsmöjligheter och för bedömning och planering och sånt [...] Det finns kollegor som inte har schemamässiga möjligheter att träffas”. Båda lärarna i vår intervju tillhör den kategori som har få samarbetspartners, och anser sig nöjda med detta. Lärare 1 säger: “jag vet att det är andra som inte har fått det lika bra utan att man arbetar med flera olika i samma ämne”.

En ojämnt fördelad och ökad arbetsbelastning utgör alltså ett stort problem för lärarkåren, men lärare 2 menar att nämnda konflikt hade kunnat undvikas och anser att problemet beror på en organisatorisk miss från ledningens sida. Omläggningen till tvålärarsystem har alltså dels frambringat konflikter i lärarkåren knutna till lärarnas arbetsuppgifter, men den har även rört upp andra frågor till ytan som inte handlar om tvålärarsystemet i sig. Många av konflikterna för lärarnas del tycks ha sin grund i administrativa brister.

Eleverna själva säger att inget speciellt har förändrats förutom att vissa lektioner har ökat eller minskat i undervisningskvalitet. Lärare 2 bidrar dock med ett annat perspektiv då hen uppmärksammar att det specialpedagogiska stödet minskat betydligt vilket medfört vissa förändringar i klassrummet.

[V]issa elever [vill] inte ha något utpekat stöd i klassrummet för att det känns som att de sticker ut från mängden. Och ibland är det andra elever som vi inte bedömer behöver något extra stöd som ändå, ja, roffar åt sig. Rätt intressant samtidigt, att vi är två i klassrummet. Det [...] kör igång vissa mekanismer hos eleverna som varit svåra att förutse. Att helt plötsligt så var det förr vissa elever som var ganska anonyma, men som nu har börjat att rycka åt sig en massa individuellt stöd för att det finns en lärare som finns tillhands”. (Utdrag ur intervju med lärare 2)

De oanade konsekvenserna i elevernas förändrade beteende ställer större krav på läraren i klassrummet menar lärare 2. Lärarna måste numera öka sin medvetenhet på ett annat sätt än innan. Samtidigt tenderar den ökade arbetsbelastningen att motarbeta utvecklingsarbetets uttalade syfte: att två lärare ska undervisa i klassrummet.

Vi undervisar ju i fler lektioner också, och det gör ju att planeringstid och bedömningstid försvinner lite. Och om vi vill vara effektiva, att en lärare håller en lektion för helklass, och så gör den andra något annat – bedömer tidigare arbeten eller planerar kommande arbeten [...] Att en gör vissa moment på egen hand och

frigör den andra då. Fast då är det det här då, vad händer då med de eleverna som behöver särskilt stöd? (Utdrag ur intervju med lärare 2)

Rektorns avsedda medel för utvecklingsarbetet hotas här av en rad oanade konsekvenser som troligtvis inte tagits med i beräkning i initieringen av tvåläraresystemet. Administrativa aspekter som rekrytering, tidsbrist och ökad arbetsbelastning hos lärarna bidrar till att lärarna lockas till att hitta andra medel för att nå det uttalade målet. Detta motverkar i sin tur rektorns mål om ökad lärarkvalitet. Det bidrar även till minskad undervisningskvalitet för eleverna vilket i sin tur även hotar rektorns andra explicita mål: att öka elevresultaten. Eleverna och lärarna upplever som konsekvens av ovanstående att medlet för att uppnå målet förhindras då dubbelbemanningen i klassrummet ibland uteblir.

Hos lärarna synliggörs ett politiskt perspektiv då de anser att samspelet mellan rektor och lärarkåren präglas av förhandlingar uppkomna genom de schismer som uppstått i och med tvåläraresystemets oanade konsekvenser. Att deras åsikter präglas av en syn på hur makt fördelats synliggörs då de betraktar dessa administrativa aspekter är konsekvenser som uppkommit genom ledningens organisatoriska missar, och inte som en effekt av tvåläraresystemet i sig. Samtidigt synliggörs även ett strukturellt perspektiv då lärarna anser att konflikternas konsekvenser går att åtgärda ur ett långsiktigt perspektiv, ett perspektiv som dessutom syns hos rektor. Trots det tydliga strukturella perspektivet på utvecklingsarbetet som framkommer hos rektor så saknas god förankring i forskning inom ämnesområdet, något som är viktigt inom det strukturella perspektivet. Lärare och elever tror att de inte blivit informerade om den vetenskapliga grund tvåläraresystemet bygger på, vilket visar att information mellan nivåerna inte kommunicerats.

6.6 Sammanfattning

Under intervjuerna framkom att respondenterna tampas med diverse motsättningar kopplade till perspektiv på utvecklingsarbete. Dessutom visar sig att konsensus om anpassningscykelns olika delar skiftar stort mellan nivåerna. Nedan presenteras svaren på våra frågeställningar.

Genomgående under intervjun med rektor visar hen på en vilja att arbeta utifrån det humanistiska perspektivet till fullo. Hen betonar att skolan präglas av en känsla av gemenskap och samhörighet och är mån om att understryka att

utvecklingsarbetet inte är någonting som hen gör i sin ensamhet. Inom det humanistiska perspektivet är engagemang, motivation och delaktighet viktigt. Rektorn lägger stor vikt vid att förmedla detta till lärarkåren, dock utesluts samtliga elever från omlägningsprocessen. I och med att eleverna utesluts nås de heller inte av rektorns vilja att grunda utvecklingsarbetet i engagemang, motivation och delaktighet. Här tydliggörs att rektorns arbetssätt egentligen främst domineras av ett strukturellt perspektiv. Detta då hen ser en tydlig systematik med hur utvecklingsarbetet ska struktureras samtidigt som eleverna inte informerats, vilket leder till att vissa områden inom utvecklingsarbetet tenderar att bli toppstyrda. Ett tecken på denna toppstyrning finner vi i att tvålärarsystemets förankring i de andra nivåerna är svag. Här finner vi även inslag av det politiska perspektivet då eleverna inte har inkluderats, samt eftersom inga utvärderingar med eleverna har gjorts. Inom det politiska perspektivet underskattas betydelsen av samarbete, vilket här främst gör sig gällande i relationen mellan rektor och elever.

Lärare 1 och lärare 2 skiljer sig till viss del åt när det kommer till vilka perspektiv som uttyds hos dem. Hos båda dominerar det humanistiska perspektivet på utvecklingsarbete. Något som tydliggörs i deras förhållningssätt gentemot eleverna. Känslan av samhörighet samt relationella aspekter står för båda lärarna i centrum. Hos lärare 1 synliggörs dock, i överensstämmelse med rektorn, vissa drag av det strukturella perspektivet eftersom hen betraktar tvålärarsystemets syfte, utöver att höja elevens resultat, som något riktat mot elever som inte sköter sig. Lärare 2 betraktar metoden som något som är tillägnad *alla* elever. Hos hen synliggörs således ett humanistiskt perspektiv på utvecklingsarbete när det kommer till hur lärarkåren ska samverka och i hur lärarna ska fungera i samverkan med elever. Detta beror på dennes fokus på samhörighet och gemenskap. Hos lärare 2 synliggörs att hen är av åsikten att rektorns arbetssätt domineras av ett strukturellt perspektiv på utvecklingsarbete, och att detta påverkar hur tvålärarsystemet har genomförts. Detta gör sig tydligt då läraren i initieringsfasen av utvecklingsarbetet ansåg att lärarkåren var utan inflytande över huruvida tvålärarsystemet skulle införas eller ej, eftersom det redan ansågs vara bestämt av ledningen. Det politiska perspektivet synliggörs i lärarnas relation till eleverna på samma sätt som hos rektorn. Lärarna uppmuntrar, likt rektorn, inte heller till samarbete utan exkluderar eleverna ifrån utvecklingsarbetet. Vilket visar sig då lärarna egentligen inte vet hur eleverna känner inför tvålärarsystemet samt eftersom de själva inte tar initiativ till att inkludera eleverna, via exempelvis information och utvärderingar. Detta

gäller dock lärare 1 mer än det gäller lärare 2 då denne trots allt gjort vissa utvärderingar i en klass.

Det politiska perspektivet dominerar framförallt på elevnivån. Deras syn på utvecklingsarbetet baseras på makt och maktrelationer. En kedja i vilken de står lägst. Att detta perspektiv är genomgående hos eleverna beror på de inslag av politiskt perspektiv som vi ser på rektors-, och lärarnivån. Elevgruppens politiska perspektiv är en konsekvens av den exkludering de erfar. Detta visar sig främst då eleverna beskriver sin syn på rektorn som någon frånvarande som ensam sitter på den högsta maktpositionen och således även står högt över lärarna i denna maktrelation. Dessutom menar eleverna att de slutat kommunicera med rektorn men även med lärarna om diverse aspekter kopplade till skolan och deras välbefinnande eftersom de inte känner sig lyssnade på. Det humanistiska perspektivet står inte att finna hos elevnivån, inte heller det strukturella.

Att någonting behövdes göras på skolan är samtliga nivåer överens om. Men vad gäller de olika delarna av anpassningscykeln råder minst sagt delade meningar. Den enda delen där konsensus råder mellan samtliga nivåer är organisationens grundläggande uppdrag. Skolan är, och ska vara, till för eleverna- så även tvålärarsystemet.

Vad gäller utvecklingsarbetets mål är nivåerna inte helt överens. Rektor och lärare anser att det övergripande målet är att höja elevernas resultat. Samtidigt uttrycker rektor och lärare en ytterligare målvision, att tvålärarsystemet ska ha en disciplinerande inverkan på eleverna. Detta mål är inte lika tydligt hos lärare 2 som poängterar att tvålärarsystemet är till för samtliga elever, medan rektor och lärare 1 främst riktar detta mål mot så kallade ”stökiga klasser”. Mellan dessa nivåer råder således till stor del konsensus. Rektorn har även som mål att höja lärarkvaliteten, någonting som av lärarna snarare betraktas som ett medel för att nå målen. Eleverna däremot anger ett helt annat mål med tvålärarsystemet, att de ska kunna få mer hjälp på lektionerna. De delar rektorns och lärarnas mål om disciplinering. Disciplinering som mål är således en målsättning varvid konsensus till stor del råder mellan samtliga nivåer. Dock får denna målsättning helt olika utfall. Lärarna och rektorn ser detta mål som en positiv del av tvålärarsystemet då det målet samspelar med målet att höja betygen för samtliga elever. Eleverna ser däremot på detta mål i negativa termer, som en slags riktad bestraffning mot vissa elever. Denna syn beror på att de inte överhuvudtaget är medvetna om att

tvåläraresystemet har ett till mål, nämligen att ge dem bättre förutsättningar i skolan och på så vis nå högre betyg.

Den del i anpassningscykeln som kallas medel råder det tvetydigheter om. Rektor och lärare är överens om vilket medel som främst ska användas inom tvåläraresystemet, däremot tjänar medlet olika mål. Detta medel är att två lärare aktivt delar på ansvaret inför, under och efter lektionerna vilket av lärarna ses som ett sätt att höja lärarkvaliteten som i sin tur, för lärarna, syftar till att nå målet med att höja elevernas resultat. Höjd lärarkvalitet ses istället av rektorn som ett enskilt mål med tvåläraresystemet och inte som ett medel. Att lärarna är två i klassrummet och det således blir lättare för eleverna att få hjälp är ett medel där konsensus råder mellan samtliga nivåer.

För att mäta utvecklingsarbetet har utvärderingar konstruerats. Om dessa råder konsensus mellan rektor-, och lärarnivå. Detta eftersom dessa nivåer anser utvärderingarna tillräckliga samt inte ser något större problem i att eleverna förbisets i utvärderingsarbetet. Eleverna är å andra sidan minst sagt missnöjda över detta faktum. Således råder konsensus om mätningar mellan rektor-, och lärarnivå. Detta delas dock inte av eleverna. Samma dynamik framkommer vad gäller anpassningscykelns del rättelser. Även här råder konsensus mellan nivåerna rektor och lärare men inte mellan eleverna och övriga nivåer. Konsensus uppstår mellan rektorn och lärarna eftersom de är medvetna om att ändringar kommer att göras baserade på nämnda mätningar till skillnad från eleverna inte tillfrågas eller informeras överhuvudtaget.

7. Slutdiskussion

Hos rektor och lärare gör sig en blandning av samtliga perspektiv på utvecklingsarbete synliga medan det hos eleverna endast uttyds ett politiskt perspektiv på tvåläraresystemet. Att perspektiv blandas är i sig inte negativt. Det problematiska med de olika nivåernas perspektiv är att det visar på att kommunikationen mellan nivåerna är svag, vilket visar sig i att olika perspektiv dominerar på olika nivåer. Att kommunikationen är svag gör sig även synligt vad gäller anpassningscykeln och dess olika delar: organisationens grundläggande uppdrag, mål, medel, mätningar, rättelse. Vi menar att orsaken till att konsensus inte råder om fler delar av anpassningscykeln på fler nivåer beror på bristande kommunikation. Detta har lett till en exkludering av eleverna

som i sin tur medfört att de varken känner till det mest explicita målet med tvåläraresystemet eller känner att de har förmågan att göra sina röster hörda.

Vi är av åsikten att skolan genom att arbeta med utvecklingsarbetet på detta sätt riskerar att misslyckas med ett grundläggande uppdrag utstakat i läroplanen: “[u]ndervisningen ska bedrivas i demokratiska arbetsformer och förbereda eleverna för att aktivt delta i samhällslivet”.⁷⁵ När eleverna känner sig osynliga och oviktiga så till den grad att de inte är villiga att kommunicera sina åsikter till rektor eller lärare medför detta minst sagt negativa konsekvenser. Vi menar att det här finns en risk att eleverna helt enkelt inte får lära sig att delta aktivt i samhällslivet utifrån demokratiska grunder. Detta gör sig än mer gällande då det hos elevgruppen syns ett perspektiv på utvecklingsarbetet som starkt präglad av det politiska perspektivet och dess maktrelationer. En relation i vilken de står lägst och således inte anser sig ha någon makt eller möjlighet till påverkan.

Förutsättningarna för att ett utvecklingsarbete som tvåläraresystem ska lyckas förbättras om samtliga nivåer inom skolan inkluderas. Här ligger fokus på känslan av inkludering. Detta gäller lärare så väl som elever och föräldrar, vilket tidigare forskning tydligt visar på.⁷⁶ Utifrån detta är den här skolans förutsättningar i dagsläget inte de bästa. De båda lärarna upplever sig vara inkluderade, speciellt lärare 1. Just denna känsla av inkludering leder till att utvecklingsarbetets förutsättningar ökar. Men när det kommer till elevgruppen är, som nämnt, känslan istället exkludering, vilket alltså leder till att utvecklingsarbetet får svårigheter att nå sina mål. Det är framförallt på denna punkt vi menar att skolan brister. Dialog mellan en skolas nivåer är av stor vikt då ett utvecklingsarbets avsikt inte alltid förstås av de berörda parterna, vilka istället kan tendera att se på utvecklingsarbetet utifrån hur de påverkas personligen.⁷⁷ Detta blir framförallt tydligt hos elevgruppen. De anser sig påverkade negativt av tvåläraresystemet i många avseenden och avfärdar således utvecklingsarbetet trots att det är medvetna om att det initierats för att gynna dem.

Vi anser även att skolan via tvåläraresystemet arbetar med att förbättra lärarkvaliteten snarare än ett tvåläraresystem som generell pedagogisk metod, samt att förbättrad lärarkvalitet är en av rektorns målbilder. I detta ligger i sig ingen egentlig motsättning. Problemet grundar sig i att ökad lärarkvalitet är en målsättning rektor har,

⁷⁵ Skolverket, 2011, s. 8.

⁷⁶ Hargreaves & Shirley, s. 94-96; 109; 120; Skolverket, 2008a, s. 8-10; Nierengarten, s. 76-77.

⁷⁷ Hargreaves, s. 287-291.

men som andra nivåer inte är medvetna om. Genom tvålärarsystemet är rektorns förhoppningar att lärarna blir mer effektiva, undervisningen bättre, arbetsron lugnare och resultaten högre. Lärarna är rektorns nyckel till skolans framgång, vilket går i linje med tidigare forskning.⁷⁸ Dock brister detta genom tanken om att två lärare per automatik leder till dessa förändringar. I praktiken tycks omläggningen till tvålärarsystem innebära en rad oanade konsekvenser som egentligen ställer högre krav på lärarna än tidigare. Här framkommer att ledningens undermåliga tjänsterekrytering, lärares bristande samarbetsförmåga, tidsbrist och ökade arbetsbelastning tillsammans påverkar huruvida tvålärarsystemet ska nå sina förväntade framgångar eller inte.⁷⁹ Någonting denna skola inte tagit tillräcklig hänsyn till.

Att det är svårt att råda över schemamässiga aspekter som tidsbrist, samt att det är problematiskt att konstruera lärarpar där samtliga har behörighet i samtliga undervisningsämnen är en självklarhet då det är svårt att hitta utrymme för schemalagd tid till samplanering och liknande. Nämnade administrativa aspekter bidrar till konflikter mellan rektor och lärare då vissa lärare lyckas bättre inom tvålärarsystemet än andra. Vissa elever får på grund av detta förbättrad undervisning samtidigt som andras riskerar att bli oförändrad eller försämrad. En annan oavsedd konsekvens är att tvålärarsystemets avsedda systematik falnar och framstår som inkonsekvent hos lärare och elever, då lärare lockas till att hitta andra medel för att eleverna ska nå bättre resultat.

En strategi som anammas av lärarna för att lösa de utmaningar som de ställs inför är att "lösa av" varandra för planering när de egentligen ska undervisa tillsammans. Lärare och elever tenderar här att uppleva att medlet för tvålärarsystemet uteblir, då lärarna inte alltid ges möjlighet att undervisa tillsammans i klassrummet. Detta motverkar i egentlig mening rektorns dolda målintention om ökad lärarkvalitet då kollegialt lärande uteblir. En ytterligare konsekvens är att undervisningen inte förbättras, vilket i sin tur hotar rektorns andra explicita mål: att öka elevresultaten.

Nämnade oanade konsekvenser av införandet av tvålärarsystemet riskerar att skapa en distans mellan ledning och lärarkår om inga anpassningar görs. Lärarnas höga tilltro till rektorn innebär att de förväntar sig fler anpassningar, vilket enligt anpassningscykeln benämns rättelser. Om dessa uteblir så kommer med all säkerhet tilltron skadas. Vi menar här att rektorn behöver arbeta än mer för att göra tvålärarsystemet likvärdigt för samtliga undervisande lärare på skolan.

⁷⁸ Nye et al., s. 253; Hattie, s. 238.

⁷⁹ Brown, et al., s. 89-90; Nierengarten, s. 73-80.

Eleverna visar medvetenhet om tvåläraresystemets rådande brister, någonting som skolan hade kunnat ta tillvara på genom att inkludera dem i utvecklingsarbetet via exempelvis mätningar i form av utvärderingar. Nu råder istället en stark frustration i elevgruppen och en känsla av underläge. Utan hänsyn till aspekter som de nämnda ovan riskerar tvåläraresystemet att urholkas.

Sammanfattningsvis anser vi att skolan infört tvåläraresystemet på goda grunder med fokus på elevernas bästa och en förhoppning om förbättrad undervisning vilket grundar sig i en gedigen omtanke för skolans elever. Eleverna är införstådda i detta vilket visar att konsensus råder om organisationens grundläggande uppdrag mellan samtliga nivåer. Tyvärr leder bristen på kommunikation mellan nivåerna, administrativa svårigheter och andra aspekter diskuterade ovan till att skolans målbild under rådande förutsättningar troligtvis blir svår att nå.

Vi anser att vårt val av metod varit god. Genom intervjuerna har vi haft möjlighet att komma nära respondenternas tankevärldar och erfarenheter, vilket inte hade varit möjligt på samma sätt via exempelvis enkäter. Enkäter hade kunnat tjäna ett syfte i denna undersökning genom att ge ett bredare urval och på så vis göra fler röster hörda. Men då vårt syfte var att komma respondenterna nära är vi tillfreds med vårt val av intervjumetod. Trots att vi genomfört intervjuer på tre olika nivåer vid fyra olika tillfällen kan studien likväl betraktas som snäv. Dessutom påverkas givetvis resultatet av vilka respondenter som intervjuats och vi hade således kunnat få ett annat resultat om andra respondenter valts. De lärare som intervjuats visade sig ha en generellt positiv inställning till tvåläraresystemet medan eleverna å andra sidan var generellt negativa. Detta innebär troligtvis inte att dessa respondenter representerar generella åsikter för samtliga aktörer inom dessa nivåer på skolan. Vi har dock inget generellt generaliseringsanspråk varför vi inte anser att detta är ett problem. Att fler intervjuer inte genomfördes beror dock på tidsaspekten. Vi hade helt enkelt inte möjlighet att inkludera fler röster i vår undersökning. Detta menar vi är relevant för fortsatt forskning på området. Att intervju fler lärarpar och fler elever för att tillskansa sig en så bred bild av tvåläraresystemets funktion som möjligt.

8. Referenser

Ahlberg, Ann: ”Specialpedagogik av igår, idag och i morgon”, *Pedagogisk forskning i Sverige*, vol.12, nr. 2, s. 84-95

Andersson, Christian: ”Lärartäthet, lärarkvalitet och arbetsmarknaden för lärare”, Rapport: 5, Uppsala: Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering, 2007

Beeck, Malin: ”Varför presterar svenska elever så dåligt?”, *ETC*, 2015-04-17, tillgänglig: <http://www.etc.se/inrikes/varfor-presterar-svenska-elever-sa-daligt> (hämtad 2015-05-15)

Berg, Gunnar & Scherp, Hans-Åke (red.): *Skolutvecklingens många ansikten*, Stockholm: Myndigheten för skolutveckling: Liber distribution, 2003

Blossing, Ulf: *Kompetens för samspelade skolor. Om skolororganisationer och skolförbättring*. 1. uppl., Lund: Studentlitteratur, 2008

Brown, Beyers, Nancy; Howerter, Catherine S & Morgan, Joseph John: ”Tools and Strategies for Making Co-teaching Work”, *Intervention in School and Clinic*, vol. 49, nr. 2, 2013, s. 84-91

Dalin, Per: *Skolutveckling: Teori*. 1. uppl., (J. Thorell, Övers.) Stockholm: Liber Utbildning, 1994

Esaiasson, Peter; Gilljam, Mikael; Oscarsson, Henrik & Wängnerud, Lena: *Metodpraktikan: Konsten att studera samhälle, individ och marknad*, 4. uppl., Stockholm: Norstedts Juridik, 2012

Hargreaves, Andy: ”Inclusive and Exclusive Educational Change: Emotional Responses of Teachers and Implications for Leadership”, *School Leadership & Management*, vol. 24, nr. 2, 2004, s. 287-309

- Hargreaves, Andy & Shirley, Dennis: *Den fjärde vägen: En inspirerande framtid för utbildningsförändring*, (B. Kumm, Övers.) Lund: Studentlitteratur, 2010
- Hattie, A. C. John: *Visible Learning: A Synthesis of over 800 Meta-analyses Relating to Achievement*, London: Routledge, 2009
- Nierengarten, Gerry: "Supporting Co-teaching Teams in High Schools: Twenty Research-Based Practices", *American Secondary Education*, vol. 42, nr. 1, 2013, s. 73-83
- Nye, Barbara; Konstantopoulos, Spyros & Hedge, V. Larry: "How Large Are Teacher Effects?", *Educational Evaluation and Policy Analysis*, vol. 26, nr. 3, 2004, s. 237-257
- Persson, Anders (red.): *Skolkulturer*, Studentlitteratur: Lund, 2003
- Sandström, Björn: *Praktiknära skolutveckling*, 1. uppl., Malmö: Gleerup, 2014
- Skolverket: Kraftig försämring i PISA, 2014, tillgänglig: www.skolverket.se/statistik-och-utvardering/internationella-studier/pisa/kraftig-forsamring-i-pisa-1.167616 (hämtad 2015-05-18)
- Skolverket: *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011*, Stockholm, 2011
- Skolverket: "Skolutveckling för bättre resultat och måluppfyllelse", Stockholm: Myndigheten för skolutveckling: Liber distribution, 2008b
- Skolverket: "Utvecklingsdialog för skolutveckling: Metod och förhållningssätt", Stockholm: Myndigheten för skolutveckling: Liber distribution, 2008a
- Vetenskapsrådet, *Forskningsetiska principer: Inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*, tillgänglig: <http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf> (hämtad 2015-06-02)

Widerberg, Karin: *Kvalitativ forskning i praktiken*, Lund: Studentlitteratur, 2002

Zaccheus, Ulrika: "Läraryrket: 'Det är ett allvarligt läge'", *SVT Nyheter*, 2013-12-03, tillgänglig: <http://www.svt.se/nyheter/inrikes/lararforbundet-det-ar-ett-allvarligt-lage> (hämtad 2015-05-15)

9. Bilagor

9.1 Bilaga 1

Intervjuguide rektor

Bakgrundsfrågor

- Berätta lite om skolan
 - Elever (elevunderlag)
 - Lärarna

Införande

- Berätta om idén bakom tvåläraresystemet
 - Varför behövde omläggningen till tvåläraresystem ske?
 - Vad behövde förändras?
 - Vad var målet? (betyg, miljö, arbetssituation etc)
 - När fick ni idén till tvåläraresystem? (Hur lång var planeringsfasen)

- Hur var tanken att lärarna skulle arbeta i och utanför klassrummet rent praktiskt?
 - Vilken modell av tvåläraresystem arbetar ni utifrån?

- Hur gick det till- rent praktiskt?
 - Hur lades förslaget fram till
 - Lärarna
 - Eleverna

 - Hur inkluderades?
 - Lärare
 - Elever

 - Vilka reaktioner fick förslaget när det lades fram första gången?
 - Från lärare
 - Från elever

- Vilka konsekvenser trodde ni att omläggningen till tvåläraresystem skulle resultera i?

Resultat (idag)

- Hur har rektionerna sett ut? Hur tycker nämnda parter att tvåläraresystemet har fungerat?
 - o Ifrån lärare
 - o Ifrån elever
 - Positiva och negativa reaktioner
- Har det funnits möjlighet att utvärdera utvecklingsarbetet för nämnda parter?
 - o Hur gick det i så fall till?
 - o Har ni i så fall tagit hänsyn till vad som framkommit i utvärderingarna?
 - o På vilket sätt?
- Kan du se någon förändring? (exempelvis betyg, miljö, arbetssituation)
 - o Överensstämmer de i så fall med det förväntade resultatet av tvåläraresystemet?
- Hur anser du att lärarna faktiskt arbetar i och utanför klassrummet med tvåläraresystemet?

Målbild

- Hur kommer utvecklingsarbetet att fortlöpa för att nå er målbild?
- Hur lång tid uppskattar ni att det kommer ta att nå er målbild?

9.2 Bilaga 2

Intervjuguide lärare

Bakgrundsfrågor

- Hur länge har du arbetat på den här skolan?
 - Omfattas du av tvåläraresystemet?

- Berätta lite om skolan.
 - Ledning
 - Lärarkåren
 - Elever (elevunderlag)
 - Ser du någon förändring i elevunderlag sedan du började arbeta på den här skolan?

- Hur upplever du stämningen på skolan?
 - Mellan er lärare?
 - Mellan eleverna?
 - Mellan lärare och skolledning?

Införande

- Upplevde du att det behövdes en förändring på skolan?
 - Varför/varför inte?
 - Varför behövde omläggningen till tvåläraresystem ske?
 - Vem eller vilka är tvåläraresystemet till för?
 - Vad är målet med tvåläraresystemet?

- Var upplever du att idén till tvåläraresystemet kom ifrån?
 - Hur lades förslaget fram från ledningen till er lärare?
 - Till eleverna?

- Hur var tanken att ni lärare skulle arbeta?
 - o Vilken modell av tvåläraresystem?
- Hur inkluderades ni lärare i omläggning?
 - o Eleverna?
- Hur reagerade du på förslaget? (positiva/negativa reaktioner, tidsaspekt)
 - o Dina kollegor?
 - o Dina elever?
- Vilka konsekvenser trodde du att omläggningen till tvåläraresystem skulle resultera i?

Resultat (idag)

- Hur tycker du att det har fungerat hittills?
 - o Positiva och negativa aspekter?
 - Samplanering, stress, förändrad arbetsbörda, fler undervisningstimmar, betygsättning
 - o Överensstämmer det med hur du trodde att det skulle bli?
- Hur upplever du att eleverna tycker att det fungerar?
 - o Har de påverkats på något sätt?
 - Positivt/negativt (konflikter, betyg, arbetsro etc.)
- Hur har reaktionerna sett ut?
 - o Ifrån ledningen?
 - o Dina kollegor?
 - o Dina elever?
 - Positiva och negativa reaktioner.
- Hur har tvåläraresystemet utvärderats?
 - o Av er lärare
 - o Av eleverna

- Har utvärderingarna varit fullgoda?
 - Varför/varför inte?
- Upplever du att det som framkommit i utvärderingarna har tagits hänsyn till?
 - Varför/varför inte

- Arbetar du med dina kollegor så som ursprungstanken var?
 - Om ja- hur ser det ut?
 - Om nej- varför inte?
 - Hur arbetar du istället?

- Upplever du att ledningen är tillgänglig om stöd behövs?

Målbild

- Hur kommer det fortlöpande arbetet med tvålärarsystemet se ut?
 - Hur tänker du kring tvålärarsystemet i ett längre perspektiv?

- Hur lång tid tror du att det kommer ta innan ni når målbilden med tvålärarsystemet?

9.3 Bilaga 3

Intervjuguide elever

Bakgrundsfrågor

- Berätta lite om skolan
 - Eleverna
 - Lärarna
 - Ledningen

- Hur upplever ni stämningen på skolan?
 - Mellan er elever
 - Mellan er och lärarna
 - Mellan lärarna

Införande

- Upplevde ni att det behövdes en förändring på skolan?
 - Varför/varför inte?
 - Vem är tvåläraresystemet är till för?
 - Vad är målet med tvåläraresystemet?

- Hur fick ni information om tvåläraresystemet?
 - Vart tror ni att idén kom ifrån?
 - Kände ni att ni fick vara med och bestämma inför omläggningen?
 - I så fall hur?
 - Om inte- hade ni velat det?

- Vad tyckte ni om idén när ni fick höra talas om tvåläraresystemet?
 - Vad tror ni att lärarna tyckte?

- Trodde ni att något skulle förändras?

- I så fall vad?

Resultat

- Hur tycker ni att det har fungerat hittills?
 - Positiva och negativa aspekter.
 - Blev det så som ni trodde?
- Hur jobbar era lärare i paren på lektionerna?
- Känner ni att tvåläraresystemet påverkar er skolgång?
 - I så fall hur?
 - Negativa och positiva sätt?
- Har ni fått utvärdera tvåläraresystemet?

Målbild

- Tror ni att de kommer att fortsätta med tvåläraresystemet?
- Tycker ni att de borde förändra någonting om de ska fortsätta med tvåläraresystemet?
- Tror ni att tvåläraresystemet kan bidra till att skolan blir bättre?